XXX.

# SPRAWOZDANIE

## DYREKCYI

# C. K. WYŻSZEJ SZKOŁY REALNEJ

## W TARNOPOLU

za rok szkolny 1905/6.



**W TARNOPOLU.**
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

„DRUKARNIA PODOLSKA“ JÓZEFA STEPKA.
1906.

XXX.

# SPRAWOZDANIE
## DYREKCYI
## C. K. WYŻSZEJ SZKOŁY REALNEJ
## W TARNOPOLU

za rok szkolny 1905/6.



W TARNOPOLU.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

„DRUKARNIA PODOLSKA“ JÓZEFA STEPKA.
1906.

# Treść:

# Przyczynek do badań nad wzrostem czaszki.

Napisał: Prof. Witold Schreiber.

Kraniolog, który usiłuje oprzeć badania swoje na żywym materyale, ma do pokonania sporo poważnych trudności. Różna grubość wyściółki tłuszczowej i skóry, uwłoszenie, wreszcie różnie rozwinięty układ mięśniowy, wszystko to nie pozwala mu wyjść z koła wartości przybliżonych, o ile na podstawie danych kefalometrycznych wypadnie mu osądzać stosunki skieletu głowy. Mimoto jednak przy odpowiedniej wprawie w manipulacyi przyrządami mierniczemi, doświadczeniu, umiejętności wyboru przedmiotu, a wreszcie precyzyi i sumienności w postępowaniu można zdobyć daty jednolite o tyle, że odzwierciedlają one stosunki rzeczywiste nie o wiele gorzej, aniżeli sam skielet, który przez maceracyę naturalną lub sztuczną zatracił również w pewnej mierze pierwotne swoje cechy.

Nie chcę przez to bynajmniej zaznaczyć, że wartości, które przedstawiłem poniżej uważam za doskonałe, a jedynie pragnę podkreślić, że w tym kierunku uczyniłem wszystko, co w danych warunkach okazało się możliwe.

Podane w niniejszej pracy daty uzyskałem na podstawie pomiarów kefalometrycznych, dokonanych na uczniach, którzy przekroczyli dziesiąty, a nie wyszli poza dwudziesty rok życia. Dotyczą one typu i postaci czaszki, tudzież stosunku jej obwodu do łuku płaszczyzny medyalnej, do największej długości i szerokości.

Wartości kefalometryczne zredukowano do wartości kraniometrycznych, uwzględniając odpowiednią poprawkę dla miękkich części głowy (wedle Benedikta).

Do scharakteryzowania typu czaszki w drugiem dziesięcioleciu życia, typu, rozumianego tak szeroko, jak to jeszcze dziś przyjmuje antropologia, może przyczynić się zestawiona poniżej tabelka. Obejmuje ona wskaźniki czaszkowe wedle granic, zakreślonych przez postanowienia frankfurckie.

Uwydatnione w węższych rubrykach cyfry, obok poszczególnych pozycyi głównych, wskazują bezwzględną ilość czaszek w ramach danej granicy, tudzież ich wartość procentową dla łatwiejszego porównania.

| | | |
|---|---|---|
| 75,0 — 76,0 | 1 | 0,65% |
| 76,1 — 77,0 | 1 | 0,65% |
| 77,1 — 78,0 | 2 | 1,35% |
| 78,1 — 79,0 | 10 | 6,75% |
| 79,1 — 79,99 | 8 | 5,4% |
| mesokefalia | 22 | 14,86% |
| 80,0 — 81,0 | 13 | 8,78% |
| 81,1 — 82,0 | 10 | 6,75% |
| 82,1 — 83,0 | 17 | 11,48% |
| 83,1 — 84,0 | 19 | 12,16% |
| 84,1 — 85,0 | 25 | 16,89% |
| 85,1 — 86,0 | 16 | 10,89 |
| 86,1 — 87,0 | 10 | 6,75 |
| 87,1 — 88,0 | 8 | 5,40 |
| 88,1 — 89,0 | 7 | 4,72 |
| 89,1 — 90,0 | 1 | 0,65 |
| brachykefal. | 126 | 85,13% |

Na podstawie powyższego zestawienia wypada tedy przyjąć, że dla okresu 10—20 lat znamiennym jest, obok, wybitną mniejszość stanowiącej mezokefalii, typ krótkogłowych (brachykefalia). Granice najwyższej procentowości dla tego typu zamykają się w wartościach średnich między 82,1 a 86,0; ku górnym granicom wskaźnika procentowość ta maleje wybitnie, mniej ku dolnym.

Jednakowoż obraz, jaki na tle cyfr tych można sobie stworzyć, jest mdły i, biorąc ściśle, nie określa właściwie bliżej niczego. Którakolwiek bowiem z pozycyi szeregu mezo- lub brachykefalii, przedstawia tylko względny stosunek wzajemny dwóch osi czaszki, ale o postaci czaszki nie daje najmniejszego wyobrażenia. Co więcej! Pojęcie dolicho lub brachykefalii, wyrażane w ten sposób, jak wyraża je obecnie kraniologia, zawiera często samo w sobie sprzeczność. Tak np. jak to swojego czasu wykazał Török, znajdzie się wśród czaszek, oznaczonych wedle wskaźnika jako długogłowe, znaczna część wybitnie krótkich, a nawet krótkie stanowią często zdecydowaną nad długimi przewagę. Wobec takiej nieścisłości mamy więc czaszki dolichokefaliczno-brachykefaliczne i brachykefaliczno-dolichokefaliczne, jeżeli przez brachykefalię rozumieć mamy istotnie czaszkę krótką, przez dolichokefalię długą. Ta sama wartość wskaźnika typu, pozornie jednakowa może być, ściślej wzięta, różną. Tak np. czaszka, której największa szerokość wynosi 162, zaś długość 197 oznaczy się wskaźnikiem 82,23; inna o wymiarach 121 i 147 określi się wskaźnikiem tejsamej grupy 82,31, czyli inaczej mówiąc: obie czaszki są krótkogłowe, brachykefaliczne. Tymczasem pierwsza jest zdecydowanie długą, druga zdecydowanie krótką. Wobec tego rodzaju stosunków radzi Török wprowadzić w tym kierunku reformę, którą

Zeitschrift für Morphol. Bd. VIII. 1905. Neue Untersuchungen über die Dolichokepallie.

też uwzględniłem w niniejszej pracy, a która w antropologii zyska sobie spewnością pełne prawa obywatelskie.

Ponieważ kwestyę tej reformy ogłosił Török*) w ubiegłym miesiącu, zaś znajomość jej potrzebną jest dla zrozumienia dalszych tablic rozprawki, sądzę, że nie będzie od rzeczy, gdy na tem miejscu wyjaśnię w krótkości jej zasadę.

Przykład powyżej przedstawiony na liczbach szczególnych wskazuje, że obok wskaźnika, jako względnego stosunku, określającego dany typ, należy baczniejszą zwrócić uwagę na wartości miar bezwzględne, a więc na wartość wymiaru największej szerokości tudzież największej długości czaszki. Ta właśnie okoliczność jest zasadą reformy Töröka, który na podstawie licznych wymiarów obu osi i całej wysokości czaszki według Virchowa oznaczył w każdej z trzech grup granice wartości trzech rodzajów rozmiarów, a tak umożliwił scharakteryzowanie każdej czaszki na podstawie wartości długości i wysokości.

Tak tedy, obok wskaźnika, przeznaczającego czaszkę do jednego z trzech ustanowionych już dawniej typów (dolicho, meso i brachykefalii) zaznacza się symbol wyrażający wartość wymiarów bezwzględnych.**) Przy pomocy tabeli, obejmującej 1986 pozycyi można wyznaczyć symbol dla każdej wartości wskaźnika w granicach przyjętych dla dolicho, meso i brachykefalii.

W świetle symbolów, uwzględniających wszelkie możliwe kombinacye stosunków obu wymiarów tj.: największej długości (gb—eo)***) i największej szerokości (eu—eu) przedstawią się postaci czaszek, w obrębie typów mezo i brachykefalicznego w ten sposób:

| symbol | CZASZKI: | ilość | % |
|---|---|---|---|
| $\frac{k}{k}$ | wąskie a krótkie | — | — |
| $\frac{k}{m}$ | „ a średnio długie | — | — |
| $\frac{k}{g}$ | „ a długie | — | — |
| $\frac{m}{k}$ | średnio szerokie a krótkie | 36 | 27,27% |
| $\frac{m}{m}$ | „ „ a średnio długie | 72 | 56,54% |
| $\frac{m}{g}$ | „ „ a długie | — | — |
| $\frac{g}{k}$ | szerokie a krótkie | 1 | 0,75% |
| $\frac{g}{m}$ | „ a średnio długie | 23 | 17,42 |
| $\frac{g}{g}$ | „ a długie | — | — |

*) Archiw f: Anthropologie. Neue Folge. Bd. IV. Heft $^2/_3$. Versuch einer systematischen Charakteristik des Kephalindex.

**) I. Największa długość czaszki (gb—eo)

| | |
|---|---|
| (ve) Granice zmienności . . . . | od 143 — 224 mm. - 82 mm. jedn. |
| a) k. (krótka czaszka) . . . . . . . . | od 143 — 169 mm. - 27 mm. jedn. |
| b) m. (średnio szeroka) . . . . . . . | od 170 — 196 mm. - 27 mm. jedn. |
| c) g. (długa czaszka) . . . . . . . | od 197 — 224 mm. - 28 mm. jedn. |
| | Ve - (143 — 224 mm) - 82 mm. jedn. |

Wśród typu brachy i mezokefalicznego występują tedy w okresie 10-20 lat życia przeważnie czaszki średnioszerokie, średniodługie tudzież średnioszerokie a krótkie, wreszcie szerokie a średnio długie. Rodzaju $\frac{g}{k}$ reprezentowanego jedynie przez 1 zaledwie wypadek, można zupełnie nie brać w rachubę.

Jeszcze dobitniej uwypukli się i przejrzyściej wystąpią stosunki typów i postaci czaszek w wspomnianym już kilkakrotnie okresie życia, gdy dane cyfry i symbole rozklasyfikujemy dokładnie dla poszczególnych lat wieku.

W myśl tej zasady ułożoną jest właśnie tablica 3-a, w której jednakowoż wartości dla pierwszych czterech lat wieku od 10—14, rozmieściłem nie w czterech ale w dwóch szeregach pozycyi, a to z powodu stosunkowo zamałej ilości dotyczących pomiarów. Wartości procentowe dla poszczególnych pozycyi obliczone są ze względu na ilość czaszek każdego z dwóch typów (brachy i mezokefalicznego), gdy tymczasem wartości procentowe, wyznaczone u dołu, odnoszą się do wszystkich pozycyi szeregu, bez względu na typ.

Tabele po wyższe, o ile stosunkowo szczupła ilość pomiarów pozwala na to, odzwierciedlają poniekąd właściwości wzrostu czaszki w okresie wieku 10—20 lat.

Pierwszy okres od lat 10—12 jest okresem wyłącznej brachykefalii. Mezokefalia, typ średniogłowy, występuje dopiero między rokiem trzynastym a piętnastym, obejmuje niemal wyłącznie (z wyjątkiem jednego wypadku) postaci średnioszerokie średniogłowe, ale o zachowaniu się jego w różnych okresach wieku nie da się na podstawie powyższych zestawień nic powiedzieć.

Stosunek postaci średnioszerokich krótkich, średnioszerokich średniodługich tudzież szerokich średniodługich typu brachykefalicznego, uwypukla się dość żywo w różnych latach rozwoju. W wieku od 10—14 lat występują wyłącznie postaci średnioszerokie krótkie i średnioszerokie średniodługie, a wzajemny stosunek tych dwóch rodzajów czaszek zmienia się z wiekiem na niekorzyść pierwszych. Przybliżony stosunek procentowych wartości $\frac{m}{k} : \frac{m}{m}$ wynosi dla

| | | |
|---|---|---|
| lat | 10—12 | 1,8 : 1 |
| | 12—14 | 1,4 : 1 |
| | 14—15 | 0,8 : 1 |
| | 15—16 | 0,77 : 1 |
| | 16—17 | 0,1 : 1 |
| | 17—18 | 0,17 : 1 |
| | 18—19 | 0 : 1 |
| | 19—20 | 0,5 : 1 |

**) II. Największa szerokość czaszki (eu-eu)

| | | |
|---|---|---|
| | (Ve) Granice zmienności | od 101 — 173 mm. - 73 mm. jedn. |
| a) k. | (wąska czaszka) | od 101 — 125 mm. - 25 mm. jedn. |
| b) m. | (średnio szeroka) | od 126 — 149 mm. - 24 mm. jedn. |
| c) g. | (szeroka) | od 150 — 173 mm. - 24 mm. jedn. |
| | | Ve - (101 — 173 mm) - 73 mm. jedn. |

III. Cała wysokość według Virchowa (ba-V)

| | | |
|---|---|---|
| | (Ve) Granice zmienności | od 102 — 157 mm. - 56 mm. jedn. |
| a) k. | (niska czaszka) | od 102 — 120 mm. - 19 mm. jedn. |
| b) m. | (średnio wysoka) | od 121 — 138 mm. - 18 mm. jedn. |
| c) g. | (wysoka) | od 138 — 157 mm. - 19 mm. jedn. |
| | | Ve - (102 — 157 mm) - 56 mm. jedn. |

***) gb—eo = glabella — extremum occiput. (Török).

| | od 10—11 lat | | | | | | | | od 12—14 lat | | | | | | | | od 14—15 lat | | | | | | | | od 15—16 lat | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | |
| | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % |
| 75,1—76,0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | 1 | 33,33 | | | | | | | | | | | | |
| 76,1—77,0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 77,1—78,0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 78,1—79,0 | | | | | | | | | | | 2 | 66,66 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 79,1—79,9 | | | | | | | | | | | 1 | 33‘33 | | | | | | | 2 | 66,66 | | | | | 1 | — | | | | | | |
| | | | | | | | | | | | 3 | 14,28 | | | | | | | 3 | 25% | | | | | 1 | 7,69 | | | | | | |
| 80,0—81,0 | 1 | 7·14 | | | | | | | 1 | 5,55 | | | | | | | | | | | | | | | | | 2 | 16,66 | | | | |
| 81,1—82,0 | | | 1 | 7·14 | | | | | | | 1 | 5,55 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 82,1—83,0 | 1 | 7·14 | 3 | 21·43 | | | | | 1 | 5,55 | 2 | 11,11 | | | | | | | 1 | 11,11 | | | | | 1 | 8,33 | | | | | | |
| 83,1—84,0 | 2 | 14.28 | | | | | | | 2 | 11,11 | 2 | 11,11 | | | | | 1 | 11,11 | | | 1 | 11,11 | | | 1 | 8,33 | 3 | 25,00 | | | | |
| 84,1—85,0 | 1 | 7·14 | 1 | 7·14 | | | | | 1 | 5,55 | | | | | | | 3 | 33,33 | 1 | 11,11 | | | | | | | | | | | | |
| 85,1—86,0 | 3 | 21·43 | | | | | | | 2 | 11,11 | 1 | 5,55 | | | | | | | | | | | | | 1 | 8,33 | 1 | 8,33 | 1 | 8,33 | | |
| 86,1—87,0 | 1 | 7·14 | | | | | | | 1 | 5,55 | | | | | | | | | 1 | 11,11 | | | | | | | | | 1 | 8,33 | | |
| 87,1—88,0 | | | | | | | | | 2 | 11,11 | | | | | | | 1 | 11,11 | | | | | | | 1 | 8,33 | | | | | | |
| 88,1—89,0 | | | | | | | | | 2 | 11,11 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 89,1—90,0 | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 9 | 64·28 | 5 | 35·71 | | | | | 12 | 57,14 | 9 | 42,86 | | | | | 5 | 41,66 | 6 | 50 | 1 | 8,33 | | | 5 | 38,46 | 6 | 49,22 | 2 | 15,38 | | |

| | od 16—17 lat | | | | | | | | od 17—18 lat | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | |
| | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % |
| 75,0—76,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 76,1—77,0 | | | | | | | | | | | 1 | 25,0 | | | | |
| 77,1—78,0 | | | 1 | 25,0 | | | | | | | 1 | 25,0 | | | | |
| 78,1—79,0 | | | 1 | 25,0 | | | | | | | 2 | 50,0 | | | | |
| 79,1-79,99 | | | 2 | 50,0 | | | | | | | | | | | | |
| | | | 4 | 26,6 | | | | | | | 4 | 14,66 | | | | |
| 80,0—81,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 81,1—81,2 | | | | | 1 | 8,33 | | | | | 3 | 13,04 | | | | |
| 82,1—83,0 | | | 1 | 8,33 | | | | | 1 | 4,35 | 4 | 14,81 | | | | |
| 83,1—84,0 | | | | | | | | | | | 3 | 13,04 | | | | |
| 84,1—85,0 | | | 1 | 8,33 | 3 | 25,% | | | 1 | 4,35 | 2 | 8,69 | 4 | 14,81 | | |
| 85,1—86,0 | | | 1 | 8,33 | | | | | | | 1 | 4,35 | 1 | 4,35 | | |
| 86,1—87,0 | | | 1 | 8,33 | | | | | 1 | 4,35 | | | 1 | 4,35 | | |
| 87,1—88,0 | | | | | 2 | 16,66 | | | | | | | | | | |
| 88,1—89,0 | 1 | 8,33 | | | | | | | | | | | 1 | 4,35 | | |
| 89,1—90,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 1 | 6,66 | 8 | 53,53 | 6 | 40 | | | 3 | 11,11 | 17 | 62,96 | 7 | 25,92 | | |

| | od 18—19 lat | | | | | | | | od 19—20 lat | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | | m/k | | m/m | | g/m | | g/k | |
| | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % |
| 75,0—76,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 76,1—77,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 77,1—78,0 | | | 1 | 25,0 | | | | | | | | | | | | |
| 78,1—79,0 | | | 3 | 75,0 | | | | | | | | | | | | |
| 79,1-79,99 | | | 1 | 25,0 | | | | | | | 1 | – | | | | |
| | | | 4 | 25,0 | | | | | | | 1 | 7,69 | | | | |
| 80,0—81,0 | | | | | | | | | | | 1 | 8,33 | 1 | 8,33 | | |
| 81,1—81,2 | | | 2 | 15,38 | | | | | | | | | | | | |
| 82,1—83,0 | | | | | | | | | | | | | | | | |
| 83,1—84,0 | | | 3 | 24,61 | | | | | 1 | 8,33 | 2 | 16,16 | | | | |
| 84,1—85,0 | | | 2 | 15,38 | 2 | 15,38 | | | | | 1 | 8,33 | | | | |
| 85,1—86,0 | | | 1 | 7,69 | | | | | | | 1 | 8,33 | 1 | 8,33 | | |
| 86,1—87,0 | | | | | 2 | 15,38 | | | | | | | 1 | 8,33 | | |
| 87,1—88,0 | | | | | | | | | 1 | 8,33 | | | | | | |
| 88,1—89,0 | | | | | | | | | 1 | 8,33 | | | | | | |
| 89,1—90,0 | | | | | | | | | | | | | | | 1 | 8,33 |
| | | | 12 | 75,0 | 4 | 25,0 | | | 3 | 24,61 | 6 | 49,22 | 3 | 24,61 | 1 | 7,64 |

Podobnie jak w miarę lat wzmaga się ilość czaszek średnioszerokich średniodługich kosztem średnioszerokich krótkich, dzieje się też z trzecim rodzajem postaci: szerokich średniodługich w stosunku do średnioszerokich średniodługich: $\frac{m}{m}$ : $\frac{g}{m}$ jak to widać z następującego zestawienia:

| | | |
|---|---|---|
| dla lat | 10—12 | 35 : 0 |
| „ „ | 12—14 | 42 : 0 |
| „ „ | 14—15 | 7,5 : 1 |
| „ „ | 15—16 | 3,3 : 1 |
| „ „ | 16—17 | 1,3 : 1 |
| „ „ | 17—18 | 2,4 : 1 |
| „ „ | 18—19 | 3,0 : 1 |
| „ „ | 19—20 | 2,0 : 1 |

Rozumie się samo przez się, że do powyższych wartości stosunkowych jako takich, nie można przywiązywać żadnej wagi; są one tylko wyrazem descendencyi jednej wartości a ascendencyi drugiej, która się kosztem pierwszej podnosi, jakkolwiek zaszczupła ilość pomiarów, każe zachowywać wielką w sądach rezerwę. Przecież mimo to jestem przekonany, że, o ile liczniejsze pomiary, które przeprowadzam dalej w tym kierunku, przedstawią dokładniej stan wzajemnych fluktuacyi powyższych trzech rodzajów ilości, nie obalą zasadniczego zjawiska, które z powyższych tablic daje się wyczytać, a które, nawet wobec niewielkiej ilości pomiarów, trudno przypuścić, by było czemś tylko przypadkowem.

Wyrażając przedstawione powyżej stosunki innemi słowy, zauważymy więc, że oś krótka czaszki zachowuje się w okresie 10—20 lat stalej niż oś długa i do lat mniejwięcej 15-u względnie 16-u rozrasta się głowa niemal wyłącznie w kierunku sagitalnym; schodząc poniżej lat 10-u przyjdziemy niezawodnie do takiego stadyum, gdzie ilość $\frac{m}{m}$ a więc rodzaj średnioszerokich średniodługich ustąpi zupełnie miejsca postaci średnioszerokich krótkich $\frac{m}{k}$ obok zapewne wąskich krótkich $\frac{k}{k}$.

Przedstawiając poniżej dwie tabelki wartości obwodu czaszki, jedną sumaryczną:

| o b w ó d | ilość | % |
|---|---|---|
| 46,1—47,0 | 4 | 1,6% |
| 47,1—48,0 | 4 | 1,6% |
| 48,1—49,0 | 31 | 12,8% |
| 49,1—50,0 | 35 | 14,5% |
| 50,1—51,0 | 51 | 21,1% |
| 51,1—52,0 | 50 | 20,5% |
| 52,1—53,0 | 36 | 14,9% |
| 53,1—54,0 | 23 | 9,9% |
| 54,1—55,0 | 5 | 2% |
| 55,1—56,0 | 1 | 0,4% |
| 56,1—57,0 | 1 | 0,4% |

drugą, rozklasyfikowaną wedle dwuletnich okresów między 10-ym a 20-ym rokiem życia,

| mm. | 10—12 lat | | 12—14 lat | | 14—16 lat | | 16—18 lat | | 18—20 lat | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % | il. | % |
| 46,1—47,0 | 2 | 7% | 2 | 3,1% | | | | | | |
| 47,1—48,0 | 1 | 3,5% | 1 | 1,4% | 2 | 3,5% | | | | |
| 48,1—49,0 | 7 | 25% | 13 | 20,6% | 7 | 12,2% | 4 | 6,2% | | |
| 49,1—50,0 | 3 | 10,7% | 22 | 34,8% | 7 | 12,2% | 2 | 3,1% | | |
| 50,1—51,0 | 12 | 42,8% | 12 | 19% | 14 | 24,5% | 12 | 18,7% | 1 | 2,9% |
| 51,1—52,0 | 2 | 7,2% | 9 | 14,2% | 10 | 17,5% | 12 | 18,7% | 1 | 2,9% |
| 52,1—53,0 | 1 | 3,5% | 2 | 2,3% | 7 | 12,2% | 21 | 32,8% | 18 | 52,9% |
| 53,1—54,0 | | | 2 | 2,3% | 9 | 17,0% | 9 | 14% | 8 | 23,3% |
| 54,1—55,0 | | | | | 1 | 1,7% | 3 | 4,6% | 2 | 5,8% |
| 55,1—56,0 | | | | | | | | | 1 | 2,9% |
| 56,1—57,0 | | | | | | | 1 | 1,5% | | |

pragnę wspomnieć jeszcze o wzajemnej zależności, zachodzącej między wartością obwodu czaszki, a wartością łuku płaszczyzny medyalnej, największą długością i szerokością.

Owóż z obliczeń wykładnika stosunku wartości obwodu czaszki i łuku (nt*) płaszczyzny medyalnej, obwodu czaszki i jej największej długości (gb-eo), wreszcie obwodu czaszki i jej największej szerokości (eu-eu**) wynika, że obwód czaszki i łuk (nt) płaszczyzny medyalnej, tudzież obwód czaszki i największa długość (gb-eo), a także obwód czaszki i jej największa szerokość (eu-eu) rozwija się w stałej wzajemnej zależności.

Uzyskane na podstawie zestawionych poniżej wykładników wartości indywidualnych średnie dla wartości stosunku obwodu (O) : nt, o : gb-eo, o : eu-eu przedstawią się następująco dla pięciu dwuletnich okresów lat wieku od 10 — 20.

Stosunek wzajemnej zależności wspomnianych powyżej wartości pomiarów utrzymuje się zatem przez cały dziesięcioletni okres prawie niezmiennie na tymsamym stopniu. O ile jednak przy pomocy pomiarów kon-

| 10—12 | | | 12—14 | | | 14—16 | | | 16—18 | | | 18—20 | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| WYKŁADNIK STOSUNKU OBWODU DO | | | | | | | | | | | | | | |
| nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu |
| 1,55 | 2,97 | 3,55 | 1,55 | 2,96 | 3,66 | 1,55 | 2,96 | 3,58 | 1,55 | 2,95 | 3,68 | 1,53 | 2,96 | 3,50 |

*) nt - nasion, protub. occipitalis externa. (Benedikt). Przy pomiarach wyznaczałem najniższy punkt protub. occip. ex, który jak wiadomo przedstawia w całości w przekr. sagittalnym nie punkt ale łuk.

**) euryon (Török) najbardziej wystający punkt płaszczyzny lateralnej.

| 10—12 | | | 12—14 | | | 14—16 | | | 16—18 | | | 18—20 | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | nt. | gb-eo | eu-eu | r.t. | gb-eo | eu-eu |
| 1,45 | 2,95 | 3,56 | 1,45 | 2,95 | 3,61 | 1,49 | 2,95 | 3,66 | 1,54 | 2,96 | 3,68 | 1,59 | 3,01 | 3,52 |
| 1,58 | 3,01 | 3,53 | 1,55 | 3,33 | 3,56 | 1,60 | 3,00 | 3,68 | 1,64 | 2,96 | 3,52 | 1,58 | 2,98 | 3,73 |
| 1,63 | 2,99 | 3,52 | 1,56 | 3,00 | 3,68 | 1,55 | 3,11 | 3,65 | 1,54 | 2,94 | 3,48 | 1,52 | 2,90 | 3,71 |
| 1,54 | 2,97 | 3,58 | 1,57 | 2,95 | 3,49 | 1,64 | 2,93 | 3,77 | 1,57 | 2,88 | 3,61 | 1,52 | 2,99 | 3,49 |
| 1,49 | 3,00 | 3,51 | 1,51 | 3,00 | 3,56 | 1,61 | 2,97 | 3,52 | 1,56 | 3,00 | 3,75 | 1,56 | 3,00 | 3,51 |
| 1,49 | 3,00 | 3,51 | 1,55 | 3,05 | 3,46 | 1,62 | 2,86 | 3,57 | 1,58 | 3,04 | 3,46 | 1,54 | 2,89 | 3,69 |
| 1,49 | 3,02 | 3,59 | 1,56 | 2,91 | 3,58 | 1,56 | 2,95 | 3,57 | 1,50 | 2,97 | 3,79 | 1,62 | 3,0 | 3,5 |
| 1,51 | 2,95 | 3,59 | 1,48 | 2,94 | 3,58 | 1,58 | 2,97 | 3,53 | 1,58 | 2,95 | 3,47 | | | |
| 1,59 | 2,95 | 3,49 | 1,62 | 2,99 | 3,47 | 1,54 | 2,99 | 3,58 | 1,69 | 3,0 | 3,6 | | | |
| 1,50 | 3,00 | 3,52 | 1,61 | 2,96 | 3,36 | 1,53 | 2,95 | 3,51 | 1,59 | 2,9 | 3,7 | | | |
| | | | 1,56 | 2,93 | 3,60 | 1,49 | 2,91 | 3,42 | | | | | | |
| | | | 1,62 | 3,06 | 3,60 | 1,45 | 2,89 | 3,60 | | | | | | |
| | | | 1,50 | 2,91 | 3,73 | | | | | | | | | |

trolnych zauważyłem, najściślejsza zależność zachodzi między obwodem czaszki, a jej największą długością, tak, że mając podany ten ostatni wymiar i mnożąc go przez odpowiedni, wyznaczony w powyższem zestawieniu wykładnik stosunku, można uzyskać wartość obwodu danej czaszki, nieraz z dokładnością 0,01. Wybitniejsze różnice występują wówczas tylko, gdy typ czaszkowy zbliża się do górnych granic hyperbrachykefalii a nawet staje się ultrabrachykefalicznym. W pewnych wypadkach ma się sprawa podobnie w typach mesokefalicznych. Te właśnie rodzaje i podrodzaje typów są najsłabiej reprezentowane w okresie wieku 10 — 20 lat, jak to przynajmniej wynika z poprzednich tablic. .

| wymiar wprost | wymiar obliczony według gb-eo | różnica | wymiar obliczony wedle eu-eu | różnica | wskaźnik |
|---|---|---|---|---|---|
| 52,0 | 51,50 | 0,5 | 51,84 | 0,2 | |
| 54,8 | 54,79 | 0,01 | 54,0 | 0,8 | |
| 51,3 | 50,91 | 0,4 | 51,72 | 0,4 | |
| 51,1 | 50,68 | 0,4 | 50,40 | 0,7 | |
| 50,9 | 50,62 | 0,28 | 50,75 | 0,15 | |
| 54,0 | 54,27 | 0,3 | 52,15 | 1,85 | |
| 50,7 | 49,44 | 0,76 | 49,42 | 1,28 | |
| 52,4 | 52,1 | 0,3 | 52,92 | 0,52 | |
| 51,9 | 51,5 | 0,4 | 54,0 | 2,1 | |
| 51,7 | 51,53 | 0,17 | 52,27 | 0,57 | |
| 51,4 | 50,73 | 0,67 | 52,2 | 0,8 | |
| 50,1 | 50,39 | 0,29 | 49,70 | 0,2 | |
| 52,1 | 52,54 | 0,44 | 51,77 | 0,33 | |
| 52,7 | 52,22 | 0,48 | 51,8 | 0,4 | |
| 51,2 | 51,50 | 0,30 | 49,68 | 1,52 | |
| 50,6 | 49,82 | 0,78 | 52,92 | 1,72 | |
| 52,9 | 52,39 | 0,50 | 52,2 | 0,7 | |
| 52,3 | 52,39 | 0,09 | 50,92 | 1'37 | |
| 52,6 | 52,53 | 0,07 | 51,80 | 0,8 | |
| 55,0 | 54,84 | 0,16 | 51,8 | 3,2 | |
| 51,9 | 51,8 | 0,1 | 47,95 | 3,95 | |
| 52,0 | 52,19 | 0,19 | 51,52 | 0,48 | |
| 51,6 | 52,09 | 0,49 | 48,34 | 3,26 | |
| 51,5 | 49,7 | 1,8 | 52,00 | 0,5 | 88,5 |
| 51,6 | 52,52 | 1,08 | 48,65 | 2,95 | 78,8 |
| 51,2 | 52,68 | 1,48 | 48,82 | 2,38 | 78,2 |
| 52,3 | 50,01 | 2,29 | 52,5 | 0,3 | 87,71 |
| 52,3 | 49,62 | 2,68 | 52,85 | 0,55 | 89,77 |
| 49,2 | 48,1 | 1,1 | 51,3 | 2,1 | 87,7 |

Tabelka ostatnia zestawia dla przeglądu wartości obwodu, uzyskane wprost drogą pomiaru, tudzież obliczone wedle wartości wymiaru największej długości i szerokości dla kilkunastu wypadków. Te pomiary kontrolne przeprowadziłem na osobnikach poprzednio zupełnie nie zmierzonych, a więc takich, których wartości wymiarów nie posłużyły do uzyskania średnich wykładników wzajemnego stosunku obwodu, łuku i obu cięciw.

Wyników pomiarów kontrolnych dla stosunku obwodu czaszki do łuku płaszczyzny medyalnej (nt) nie mogę podać na razie. Uczynię to na innem miejscu, a zarazem postaram się wszystkie wyrażone powyżej spostrzeżenia zbadać jeszcze raz przy pomocy możliwie najliczniejszych pomiarów kefalo i kraniometrycznych i rozszerzyć je dla wieku poniżej lat dziesięciu.

# Wiadomości szkolne.

## I. GRONO NAUCZYCIELSKIE.

### A) Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 190 /6.

#### Przybyli do grona nauczycielskiego.

1. **Kraśnieński Franciszek,** rzecz. nauczyciel w c. k. szkole realnej w Stanisławowie, przeniesiony do tutejszego zakładu rozporz. c. k. M. W. i O. z dn. 19. czerwca 1905 l. 19.176. (Reskr. c. k. R. S. K. z dn. 5. sierp. 1905 l. 23.027).
2. **Thullie Zdzisław,** zast. naucz. w c. k. I. szkole realnej we Lwowie, mianowany rzecz. nauczycielem temsamem rozporządzeniem, jak powyżej.
3. **Bass Żysza,** kandydat stanu naucz., mianowany zast. naucz. rozp. c. k. R. S. K. z 27. lipca 1905 l. 24.795.
4. **Bojcun Alexander,** zast. naucz. w c. k. gimnazyum z jęz. wykł. ruskim im. Franciszka Józefa w Tarnopolu, objął na mocy rozp. c. k. Rady Szk. Kr. z d. 13. września 1905 l. 35.583 naukę języka ruskiego na czas urlopu prof. Emiliana Terleckiego.
5. **Odrzywolski Maryan,** zast. naucz. w c. k. II. szkole realnej w Krakowie, przeniesiony rozp. c. k. R. S. K. z 17. stycz. 1906 l. 2.162.

#### Ubyli z grona nauczycielskiego.

1. **Heller Samuel,** c. k. prof. zmarł dnia 22. kwietnia 1906.
2. **Sęk Stanisław,** zast. naucz., uwolniony od obowiązków służbowych rozp. c. k. R. S. K. z d. 22 lipca 1905 l. 26.220.
3. **Wierzbicki Władysław,** zast. naucz., przeniesiony do c. k. szkoły realnej w Tarnowie rozp. c. k. R. S. K. z 22. lipca 1905 l. 26.241.
4. **Gödrich Ludwik,** zast. naucz., przeniesiony rozp. c. k. R. S. K. z 27. lipca 1905 l. 18.145 do c. k. II. szkoły realnej w Krakowie.
5. **Storczykowski Łukasz,** zast. naucz., przeniesiony do c. k. II. szkoły real. w Krakowie rozp. c. k. R. S. K. z 17. stycz. 1906 l. 2.163.

#### Urlopy.

1. **Terlecki Emilian,** c. k. profesor, otrzymał na podstawie reskr. c. k. M. W. i O. z 17. czerwca 1905 l. 18.073 (R. S. K. 25. VII. 1905 l. 22.677) wraz ze stypendyum w kwocie 2000 K. urlop na przeciąg II. półr. r. szk. 1905/6 dla odbycia podróży naukowej do Włoch i Grecyi, a następnie także urlop na I. półr. szk. rozp. c. k. M. W. i O. z 29. sierp. 1905 l. 30.988 (R. S. K. 17. IX. 1905 l. 33.854) w celu przygotowania się do podróży na uniwersytecie we Wiedniu.
2. **Storczykowski Łukasz,** zast. naucz., otrzymał urlop dwutygodniowy dla poddania się egzaminowi naucz. rozp. c. k. R. S. K. z 8. lutego 1906 l. 3.838.
3. **Odrzywolski Maryan,** zast. naucz., otrzymał rozp. c. k. R. S. K. z 20. lutego 1906 l. 6.628 3 tygodniowy urlop dla potrzeb studyów uniwersyteckich, a reskr. c. k. M. W. i O. z 2. maja 1906 l. 17.338 (R. S. K. 18. V. 1906 l. 20.390 dalszy urlop do końca r. szk. dla poratowania zdrowia.
4. **Mosler Abraham,** zast. naucz., miał urlop dwutygodniowy z powodu egzam. naucz. na podstawie rozp. R. S. K. z 27. lutego 1906 l. 6.972.

**B) Stan grona nauczycielskiego przy końcu roku szkolnego 190./5.**

| Liczba porz. | Nazwisko, imię i stopień służbowy | Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu | Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu | UWAGA |
|---|---|---|---|---|
| | A) NAUCZYCIELE PRZEDMIOTÓW OBOWIĄZKOWYCH. | | | |
| 1 | *Rembacz Michał* kawaler orderu Franciszka Józefa, c. k. dyrektor w VI. randze, członek Rady szkol. okręgowej. | Geometrya wykreślna VIa 3. | 3 | |
| 2 | *Bass Żysza* zast. naucz. | Język niemiecki I. 6, II. 6, IIIa 5, Va 4, Vb 4. | 25 | Gospodarz kl. Va |
| 3 | *Bojcun Alexander* zast. naucz. c. k. gimn. z jęz. wykł. ruskim. | Język ruski III—VI. po 2 godz. | 8 | |
| 4 | *Dr. Bolland Arnold* nauczyciel. | Matematyka I. 3. Chemia IV. 3, Va 2, Vb 2, VIa 2, VIb 2. (Nadto ćwiczenia prakt. w chem. laborat. jak poniżej). | 14 | Zawiadowca gabinetu chemii. |
| 5 | *Giedroyć Antoni* c. k. prof. w VII. randze. | Język franc. IIIa 4, IV. 3. Matemat. II. 3, VIa 4, VIb 4, VIIb 4. | 22 | Gospodarz kl. VIIb. |
| 6 | *Jarosiewicz Bernard* zast. naucz. | Geometrya i rys. geom. II. 2. Rysunki odr. I. II. (połowa klasy) IIIa, IIIb po 4 g., IV. 3 (połowa kl.) Kaligrafia I. 2. | 23 | |
| 7 | *Kobak Jan* c. k. prof. w VII. randze. | Geografia IV. 2, Historya powszech. IV., Va, Vb, VIa, VIb po 3 g. VIIa, VIIb po 4 godz. | 25 | Gosp. kl. VIa. Zawiadowca zbiorów do nauki geografii i historyi. |
| 8 | *Kraśnieński Franciszek* c. k. profesor. | Rysunki odr. II. 4, IV., (w połowie klasy) 3 g., Va, Vb po 3 g., VIa, VIb, VIIa, VIIb po 2 g. | 21 | Zawiadowca zbiorów do nauki rysunków odr. |
| 9 | *Ks. Lehmann Józef* c. k. profesor. | Religia rz. kat. I—VII. po 2 g. | 14 | |
| 10 | *Ks. Markowski Adam* c. k. prof. w VIII. randze. | Religia gr. kat. I—VII. po 2. g. | 14 | |
| 11 | *Mosler Abraham* zast. naucz. | Język niemiecki IIIb 5 g., IV., VIa, VIb, VIIa, VIIb po 4 g. | 25 | Gospod. kl. IIIb. |

| Liczba porz. | Nazwisko, imię i stopień służbowy | Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu | Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu | UWAGA |
|---|---|---|---|---|
| 12 | *Odrzywolski Maryan* zast. naucz. | — | | Na urlopie od dn. 25. lutego. |
| 13 | *Pabijan Antoni* naucz. gimnastyki. | Gimnastyka we wszystkich klasach i oddziałach po 2 godz. | 22 | |
| 14 | *Schreiber Witołd* c. k. profesor. | Geografia I. 2, II. 2. Historya natur. I., II., Va, Vb, VIa VIb, VIIa VIIb, po 2 godz. | 21 | Gosp. kl. II. Zawiadowca gabinetu historyi natur. |
| 15 | *Solecki Alexander* zast. naucz. | Geografia IIIa 2, IIIb 2. Matemat. IIIa 3, IIIb 3, Va 4, Vb 4. Fizyka IIIa 3, IIIb 3. | 24 | Gospodarz kl. IIIa. |
| 16 | *Staniewicz Karol* c. k. prof. w VII. randze. | Język pol. IIIb 3, Vb, VIIa, VIIb po 4 g. Język franc. IIIb 4. Historya powsz. IIIb 2. | 21 | Gosp. kl. Vb. Zawiadowca czytelni uczniów. |
| 17 | *Suchanek Jan* nauczyciel. | Matem. VIIa 4. Geom. i rys. geom. IIIa, IIIb, IV. po 2 godz. Geometrya wykr. Va, Vb, VIb po 3, VIIa, VIIb po 2 g. | 23 | Gosp. kl. VIIa. Zawiadowca gabinetu rysunków geom. |
| 18 | *Taubeles Samuel* nauczyciel. | Religia mojż. I—VII. po 2 g. | 14 | |
| 19 | *Terlecki Emilian* c. k. profesor. | — | | Na urlopie od początku roku szkol. |
| 20 | *Thullie Zdzisław* nauczyciel. | Matematyka IV. 3. Fizyka IV. 2, VIa 3, VIb 3, VIIa 4, VIIb 4. | 19 | Gosp. kl. IV. Zawiadowca gabinetu fizyki. |
| 21 | *Zamorski Jan* c. k. profesor. | Język pol. I. 3, Język franc. Va, Vb, VIa, VIb, VIIa, VIIb po 3 g. Historya I. 2. | 23 | Gospodarz kl. I. |
| 22 | *Zosel Witołd* nauczyciel. | Język pol. II. 4, IIIa 3, IV. 3, Va 4, VIa 3, VIb 3. Historya powsz. II. 2, IIIa 2. | 24 | Gospod. kl. VIb. |
| | **B) NAUCZYCIELE PRZEDMIOTÓW NADOBOWIĄZKOWYCH.** | | | |
| 1 | *Dr. Bolland Arnold* nauczyciel. | Ćwiczenia praktyczne w chemicznem laboratoryum w kl. V. 2, VI. 2 g. | 4 | |
| 2 | *Solecki Alexander* zast. naucz. | Stenografia. | 2 | |
| 3 | *Ruth Jan* naucz. w c. k. sem. naucz. | Śpiew w dwu oddziałach. | 4 | |

# II. PLAN NAUKI.

## A) Przedmioty obowiązkowe:

### I. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Zasady katolickiej wiary i moralności.

*Język polski*, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów. Deklamacya: Należyte wygłaszanie z pamięci wzorowych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. Gramatyka. Powtórzenie znanych już uczniom ze szkoły ludowej wiadomości z zakresu odmiany imienia i czasownika; nauka o zdaniu pojedynczem ze składnią zgody; poznanie ważniejszych znaków pisarskich; pisownia spółgłosek, samogłosek i wielkich liter. Wypracowania piśmienne: cztery na miesiąc, a mianowicie: w pierwszem półroczu wyłącznie dyktaty, ułożone systematycznie, a obejmujące ważniejsze zasady i prawidła pisowni; w drugiem półroczu naprzemian dwa dyktaty i wypracowania stylistyczne, szkolne i domowe.

*Język niemiecki*, 6 godz. tyg. Czytanie; uczenie się na pamięć słówek, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; rozmówki. Znajomość odmian regularnych i zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne dla praktycznej wprawy, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

*Geografia*, 3 godz. tyg. Zasadnicze pojęcia z geografii, traktowane w sposób poglądowy, o ile są potrzebne do zrozumienia mapy. Ruch dzienny słońca względem budynku szkolnego i siedziby szkoły w rozmaitych porach roku; na tej podstawie oryentowanie się w najbliższem otoczeniu, na mapie i globusie. Opisanie i wyjaśnienie oświetlenia i ogrzewania ziemi w obrębie kraju rodzinnego w ciągu całego roku, o ile te zjawiska zależą bezpośrednio od długości dnia i wysokości słońca. Przegląd oro- i hydrograficzny ziemi tudzież położenie najgłówniejszych państw i miast w poszczególnych częściach świata. Wprowadzenie do czytania na mapie z ciągłemi ćwiczeniami. Próby rysowania najprostszych przedmiotów geograficznych w związku z mapą.

*Historya*, 2 godz. tyg. Najważniejsze podania, osoby i zdarzenia z dziejów kraju rodzinnego.

*Matematyka*, 3 godz. tyg. Układ dziesiątkowy: Pisanie liczb u Rzymian. Pierwsze cztery działania na liczbach całkowitych i ułamkach dziesiętnych, oderwanych i mianowanych. Wyjaśnienie układu metrycznego miar i wag. Ćwiczenia w prostem wnioskowaniu. Podzielność liczb, rozkład na czynniki pierwsze; największa wspólna miara i najmniejsza wspólna wielokrotność. Pierwsze cztery działania na ułamkach zwyczajnych. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i na odwrót. Rachunek liczbami wielorakiemi.

Początki nauki form geometrycznych. Pojęcia zasadnicze geometryi i objaśnienie z poglądu brył elementarnych, jakoto: sześcianu, graniastosłupa, ostrosłupa, walca, stożka i kuli. Objaśnienie najważniejszych form geometryi płaskiej i ich cech głównych na podstawie poglądu. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

*Historya naturalna*, 2 godz. tyg. W I. półr. Zwierzęta, mianowicie ssawce i ptaki. — W II. półr. Rośliny, mianowicie wybór roślin zarodkowych, na których najłatwiej zaznajomić można uczniów z zasadami zewnętrznej budowy roślin.

*Rysunki odręczne*, 4 godz. tyg. Rysowanie płaskich form ornamentu geometrycznego jako przygotowanie do ornamentu swobodnego. Łatwe ornamenta swobodne; kwiaty stylizowane; łatwe kształty naczyń w rzucie geometrycznym. Materyał: Ołówek, farba. — Objaśnienia: Zastosowanie i znaczenie ornamentów rysowanych.

*Kaligrafia*, 2 godz. tyg. Pismo zwykłe, łacińskie i niemieckie, pismo rondowe i igiełkowe.

## II. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Dzieje starego zakonu z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej

*Język polski*, 4 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów — jak w kl. I. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Nauka o odmianie imienia; składnia rządu; nauka o przysłówkach i przyimkach. Ćwiczenia ortograficznie jak w kl. I. Wypracowania piśmienne: 3 na miesiąc, naprzemian dyktat, zadanie szkolne i domowe.

*Język niemiecki*, 6 godz. tyg. Zdawanie sprawy z czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań, retrowersya, dłuższe rozmówki, memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej, poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w kl. I.

*Geografia*, 2 godz. tyg. Zwięzłe powtórzenie zasadniczych pojęć geografii matematycznej. Ruch pozorny słońca w rozmaitych szerokościach; z tego wynikające różnice w oświetleniu i ogrzewaniu ziemi jako podstawa klimatów. Azya i Afryka pod względem położenia i zarysu, tudzież co do oro-i hydrografii, etnografii i typografii z uwzględnieniem stosunków klimatycznych, o ile je można wyjaśnić z ruchu pozornego słońca. Związek między klimatem a roślinnością, płodami krajów i zatrudnieniem ludów należy traktować tylko na niektórych przystępnych, jasno zrozumiałych przykładach. Europa: pogląd na jej położenie i zarys, na oro-i hydografię. Państwa Europy południowej i Wielka Brytania według zasad podanych przy geografii Azyi i Afryki. Początek ćwiczeń w szkicowaniu map.

*Historya*, 2 godz. tyg. Najważniejsze osoby i zdarzenia z dziejów monarchii austr.-węg. z uwzględnieniem dziejów powszechnych.

*Matematyka*, 3 godz. tyg. Powtórzenie nauki o ułamkach zwyczajnych. Rachunek liczbami niezupełnemi. Mnożenie i dzielenie skrócone. Rozwiązywanie zagadnień z reguły trzech prostej i złożonej za pomocą wnioskowania. Najważniejsze wiadomości o miarach, wagach i pieniądzach. Nauka o stosunkach i proporcyach z zastosowaniem do rozwiązywania zagadnień z reguły trzech prostej i złożonej. Rachunek procentu prostego, prowizyi i dyskontu. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

*Historya naturalna*, 2 godz. tyg. W I. półr. Zwierzęta, mianowicie dokończenie zwierząt kręgowych, potem zwierzęta bezkręgowe, szczególnie owady. — W II. półr. Rośliny, mianowicie dalszy ciąg nauki kl. I.;

przerobienie kilku roślin zarodnikowych i takich roślin zarodkowych, których obserwacya przedstawia większe trudności. Wdrażanie do zrozumienia podziału zasadniczego i rozpoznawania najważniejszych grup roślinnych.

*Geometrya i rysunki geometryczne*, 2 godz. tyg. a) Geometrya (1 godz. tyg.) Zasady planimetryi do przystawania włącznie b) Rysunek geometryczny (1 godz. tyg.) Ćwiczenia w używaniu przyrządów rysunkowych. Rysunek konstrukcyjny w związku z przerobionym materyałem naukowym i z uwzględnieniem łatwych form ornamentalnych.

*Rysunki odręczne*, 4 godz. tyg. Rysowanie od ręki modeli geometrycznych pojedyńczo i w grupach z poglądu. Ciąg dalszy rysowania ornamentów swobodnych z zastosowaniem farby. — Materyał: Ołówek (w danym razie pióro), farba. — Objaśnienia: Zasady rysunku perspektywicznego z poglądu. Wyjaśnienia rozwoju i celu ornamentów.

## III. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Żywot Pana Jezusa i dzieje apostolskie z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

*Język polski*, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy — jak w kl. I. i II. Krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzów, z których dzieł właśnie poznano wyjątki. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Nauka o odmianie czasownika; składnia w obrębie czasownika. Wypracowania piśmienne: 2 na miesiąc, naprzemian szkolne i domowe.

*Język niemiecki*, 5 godz. tyg. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych: uwzględnienie wyrażeń i zwrotów, podobną myśl wyrażających (synonimów); uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

*Język francuski*, 4 godz. tyg. Nauka czytania; memorowanie słówek, zwrotów i zdań; retrowersya i rozmówki. Najważniejsze prawidła odmian regularnych (rodzajnika, rzeczownika, przymiotnika, zaimka). Słowa posiłkowe, główne zasady konjugacyi regularnej; tworzenie najważniejszych czasów złożonych. W I. półroczu co tydzień krótki dyktat w ścisłym związku z wziętymi ustępami. W II. półroczu co cztery tygodnie 2 dyktaty i jedno wypracowanie szkolne. Tematy do dyktatów jak w I. półroczu; do zadań szkolnych: pisanie z pamięci memorowanych ustępów, retrowersye.

*Geografia*, 2 godz. tyg. Geografia tych krajów europejskich, których nie traktowano w kl. II. (z wyłączeniem monarchii austr.-węg).; geografia Ameryki i Australii według zasad, podanych w geografii w kl. II., mianowicie także co do wyjaśnienia stosunków klimatycznych. Ćwiczenia w szkicowaniu map.

*Historya*, 2 godz. tyg. Podania o bogach i bohaterach z historyi Greków i Rzymian.

*Matematyka*, 3 godz. tyg. Początki arytmetyki ogólnej. Nauka o czterech działaniach głównych na liczbach ogólnych o jednym i więcej wyrazach z wyłączeniem rachunku ułamkami. Podnoszenie do kwa-

*

dratu i sześcianu wyrażeń algebraicznych, jedno i wielowyrazowych, tudzież liczb dziesiętnych. Wyciąganie pierwiastka kwadratowego i sześciennego z liczb dziesiętnych. Ciągłe ćwiczenia w rachowaniu liczbami szczególnemi w celu utrwalenia wiadomości arytmetycznych z klas poprzednich, ćwiczenia w rachunku podziału. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

*Fizyka*, 3 godz. tyg. Wstęp: Rozciągłość i nieprzenikliwość ciał, stany skupienia; ruch i jego cechy, bezwładność. Siła, jej punkt przyłożenia, kierunek i wielkość. Pojęcie dwu sił równych, przedstawienie sił za pomocą odcinków. — Nauka o ciężkości: Kierunek ciążenia na ziemi, ciężar, jednostka ciężaru, rodzaje równowagi ciała podpartego. Dźwignia, waga równoramienna i waga rzymska, blok stały. Ciężar właściwy, gęstość względna. — Nauka o siłach molekularnych: Podzielność, drobina, dziurkowatość, spójność, przyczepność. Sprężystość, prawo sprężystości na ciągnienie, waga sprężynowa. — Nauka o ciałach płynnych: Własności charakterystyczne tych ciał. Rozchodzenie się ciśnienia, powierzchnia poziomu. Ciśnienie hydrostatyczne. Reakcya wody wypływającej. Naczynia połączone (zjawiska włoskowatości). Zasada Archimedesa. Łatwiejsze przypadki wyznaczenia ciężaru właściwego przez obserwacyę parcia płynów. Pływanie ciał. Areometr podziałkowy. — Nauka o ciałach gazowych: Własności charakterystyczne tych ciał. Ważenie powietrza, barometr, manometr, prawo Mariotta. Pompy wodne i pompy pneumatyczne. Lewar. Balon powietrzny. — Nauka o cieple: Wrażenie ciepła, temperatura. Zmiana objętości przez ciepło. Termoskopy, termometry. Ciepło właściwe. Przewodzenie ciepła, doświadczenie główne o promieniowaniu ciepła. Wyjaśnienie pór roku na podstawie ruchu ziemi około słońca. Zmiana stanu skupienia. Prężność par. Zasada maszyny parowej. Źródła ciepła. — Nauka o magnetyzmie: Magnesy naturalne i magnesy sztuczne, igła magnesowa, działanie wzajemne dwu biegunów magnetycznych. Magnetyzowanie przez rozdział, przez pocieranie. Magnetyzm ziemi, pojęcie zboczenia i nachylenia z powtórzeniem odpowiednich wiadomości zasadniczych z astronomii. Busola. — Nauka o elektryczności: Elektryzowanie przez tarcie, przez udzielanie. Przewodzenie elektryczności. Dwa rodzaje stanu elektrycznego. Elektroskopy. Siedziba elektryczności. Działanie kończyn. Elektryzowanie przez rozdział. Najzwyklejsze przyrządy do wytwarzania i gromadzenia elektryczności. Burze. Gromochrony. — Ogniwo i stos Volty, dowód biegunowości elektrycznej. Prąd elektryczny. Najzwyklejsze ogniwa galwaniczne. Wytwarzanie ciepła i światła przez prąd. Elektroliza (rozkład wody) i galwanoplastyka. Diałania magnetyczne prądu. Telegraf Morsego. Zasadnicze doświadczenia o indukcyi elektrycznej. Telefon i mikrofon. Termoelektryczność.

*Geometrya i rysunki geometryczne*, 2 godz. tyg. a) Geometrya, (1 godz. tyg.) Ciąg dalszy i dokończenie planimetryi. Równość i przekształcanie powierzchni figur płaskich. Obliczanie powierzchni, proporcyonalność i podobieństwo w związku z odpowiednim materyałem nauki matematyki w tej klasie, b) Rysunek geometr. (1 godz. tyg.) Rozszerzenie rozpoczętych w kl. II. konstrukcyi na podany wyżej materyał naukowy.

*Rysunki odręczne*, 4 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku perspektywicznego według trudniejszych modeli pojedynczych lub ugrupowanych; ciąg

dalszy rysowania płaskich ornamentów polichromicznych. Przejście do ornamentów plastycznych. — Materyał: Ołówek (w danym razie pióro), kredka, farba. — Objaśnienia: Wyjaśnienie ornamentów rysowanych co do stylu, celu i zastosowania. Wiadomości o barwach i harmonii barw. Ciąg dalszy objaśnienia zjawisk perspektywy i cieniowania przy rysowaniu modeli.

## IV. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Wyjaśnienie ważniejszych obrzędów kościelnych z podaniem powodu i czasu ich wprowadzenia.

*Język polski*, 3 godz. tyg. Czytanie Wzorów poezyi i prozy z opuszczeniem wyjątków z Iliady i Odyssei. Najważniejsze wiadomości o głównych rodzajach poezyi i prozy w związku z lekturą. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Składnia w obrębie czasownika. Nauka o zdaniach złożonych i okresach, etymologia i głosownia w zarysie z uwzględnieniem historycznego rozwoju języka. Ćwiczenia piśmienne jak w kl. III. Uwzględnienie listów i innych zwyklejszych pism praktycznych.

*Język niemiecki*, 4 godz. tyg. Reprodukcye jak w kl. III., uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu; uzupełnienie składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye, opowiadania, opisy i listy.

*Język francuski*, 3 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersye; dłuższe rozmówki; memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie i uzupełnienie odmian regularnych (przymiotnika, liczebnika, zaimka); nauka o przysłówku i przyimku; najzwyklejsze czasowniki nieregularne. Co 4 tygodnie jeden dyktat, jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy do wypracowań jak w kl. III. przy cokolwiek zwiększonych wymaganiach.

*Geografia*, 2 godz. tyg. Położenie, tudzież geografia fizyczna i polityczna Austro-Węgier z wyłączeniem części statystycznej, lecz z dokładnem uwzględnieniem płodów poszczególnych krajów, zatrudnienia ludności, stosunków komunikacyjnych i kultury ludów. Ćwiczenia w swobodnem rysowaniu łatwiejszych szkiców kartograficznych.

*Historya*, 3 godz. tyg. Dzieje starożytne, głównie Greków i Rzymian ze szczególnem uwydatnieniem momentów z historyi kultury i z ciągłem uwzględnieniem geografii.

*Matematyka*, 3 godz. tyg. A r y t m e t y k a  o g ó l n a: Powtórzenie, uzasadnienie i rozszerzenie nauki o pierwszych czterech działaniach na liczbach ogólnych i szczególnych, całkowitych i ułamkowych. Uzasadnienie najprostszych reguł podzielności liczb układu dziesiątkowego. Teorya największej wspólnej miary i najmniejszej wspólnej wielokrotności, zastosowana do wielomianów. Równania stopnia 1. o jednej i więcej niewiadomych z zastosowaniem do rozwiązywania ważniejszych zagadnień praktycznych. Nauka o stosunkach i proporcyach z liczbami ogólnemi z zastosowaniami. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

*Fizyka*, 2 godz. tyg. N a u k a  o  r u c h u: Ruch jednostajny, ruch jednostajnie zmienny, spadek wolny, opór powietrza, rzut pionowy w górę. Składanie i rozkładanie ruchów. Rozwiązanie wykreślne rzutu pozio-

mego i ukośnego. Związek między siłą, masą a przyspieszeniem. Równoległobok sił. Ruch na równi pochyłej. Tarcie. Wahadło. Siła odśrodkowa, ruch centralny. Wyjaśnienie obrotu ziemi około osi i jej obiegu około słońca. Wypadkowa sił równoległych o tym samym kierunku na podstawie doświadczeń; bliższe określenie środka ciężkości. Powtórzenie i doświadczalne wyznaczenie warunków równowagi dźwigni, kołowrotu, bloka stałego i bloka ruchomego, wielokrążka i równi pochyłej z uwzględnieniem pracy wytworzonej i pracy zużytej. Główne zjawiska uderzania się ciał sprężystych. — Nauka o głosie: Powstawanie głosów. Rozchodzenie się głosu objaśnione doświadczeniami. Prędkość głosu, odbijanie się głosu. Rodzaje głosów, siła, i wysokość tonów, skala tonów, struny, widełki stroikowe, piszczałki. Odbrzmiewanie. Narząd słuchowy. — Nauka o świetle: Źródła światła Prostoliniowe rozchodzenie się światła. Cień. Fazy księżyca, zaćmienia. Ciemnia optyczna. Siła oświetlenia, prawo odbijania się światła, obrazy w zwierciadłach płaskich i kulistych. Załamywanie się światła, (jakościowo). Przechodzenie światła przez płyty, graniastosłupy i soczewki. Obrazy w soczewkach, ciemnia fotograficzna, oko, akomodacya, okulary, widzenie przedmiotów, trwanie wrażeń świetlnych, kąt widzenia, lupa, mikroskop. Lunety dioptryczne najprostszej konstrukcyi. Rozszczepianie się światła, widmo słoneczne, barwy ciał wskutek pochłaniania światła. Tęcza.

*Chemia*, 3 godz. tyg. Doświadczenia objaśniające różnicę między zjawiskami fizycznemi a chemicznemi. Krótka charakterystyka najważniejszych pierwiastków i ich połączeń, połączona z nauką poglądową najważniejszych minerałów i skał. — Olej skalny: przykłady węglowodorów, alkoholów i kwasów. Krótkie uwagi o tłuszczach i mydłach. Węglowodany. Fermentacya. Najważniejsze połączenia sinu. Benzol i kilka jego najważniejszych połączeń pochodnych. Żywice (terpentyna). Olejki eteryczne (olej terpentynowy). Ciała białkowate.

*Geometrya i rysunki geometryczne*, 2 godz. tyg. a) Geometrya (1 godz.) Zasady stereometryi. Najważniejsze twierdzenia o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn ze względu na potrzeby nauki o rzutach. Graniastosłup, ostrosłup, walec, stożek i kula. Wyznaczenie powierzchni i objętości tych brył. — b) Rysunek geometryczny (1 godz.) Przedstawienie punktów, odcinków, figur płaskich i łatwych brył geometrycznych za pomocą rzutów na dwie prostopadłe do siebie płaszczyzny rzutowe sposobem poglądowym i w związku z materyałem naukowym stereometryi.

*Rysunki odręczne*, 3 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku perspektywicznego według kształtów naczyń i innych odpowiednio dobranych wyrobów przemysłowo-artystycznych i technicznych, pojedynczo lub w grupach. Rysowanie bogatszych ornamentów polichronicznych i plastycznych, tudzież motywów z natury. — Materyał jak w klasie poprzedniej. — Objaśnienia o stylach, barwach i cieniowaniu.

## V. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. W I. półr. historyczny przegląd głównych źródeł katolickiej nauki wiary i moralności. W II. półr. dogmatyka katolicka.

*Język polski*, 4 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XVI. w związku z lekturą celniejszych a charakterystycznych ustępów

z dzieł tych autorów klasycznych (greckich i rzymskich) w przekładach, którzy byli wzorami dla autorów polskich. (Według instrukcyi do lektury ustępów z dzieł autorów klasycznych, wydanej przez c. k. Radę Szk. Kr. d. 11. maja 1898 l. 10.643 należy przeczytać w tej klasie kilka ustępów Iliady, niektóre ustępy Eneidy, jedną lub dwie elegie Tibula i Propercyusza, kilka ód Horacego i pieśni Anakreonta i Pindara, zapoznać się z urządzeniem starożytnego teatru i z zasadami budowy greckiego dramatu, wreszcie przeczytać jedną lub dwie mowy Cycerona. Na lekturę domową zalecone są ustępy z Metamorfoz Owidyusza, z Anabazy Ksenofonta, z Herodota i Cezara). Obowiązkowa lektura domowa, Deklamacya. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, naprzemian szkolne i domowe.

*Język niemiecki*, 4 godz. tyg. Gramatyka. Uzupełnianie i pogłębianie wiadomości gramatycznych przeważnie przy sposobności poprawiania wypracowań piśmiennych. — Lektura. Przewagę ma proza opowiadająca i naukowa, która poczyna zwolna obejmować także materyał innych przedmiotów nauki i dostarczać może podstawy do zajmującej konwersacyi. Lektura poetyczna obejmuje łatwiejsze utwory epickie (balady) i nietrudne liryczne. Lektura domowa obejmuje podania bohaterskie, opowiadania krótsze, opisy podróży, łatwiejsze komedye. — Ćwiczenia w ustnem wyrażaniu myśli na podstawie lektury w każdej godzinie, nadto ćwiczenia na podstawie poglądu (obrazy, przyroda) i zdarzeń z życia codziennego według uporządkowanego planu. — Poetyka i stylistyka przy sposobności lektury i na podstawie wiadomości pozyskanych w nauce języka ojczystego. — Wypracowania pism: Co 3 tygod. jedno wypracowanie, na przemian dom. i szkol.: reprodukcye czytanych utworów, opowiadania i opisy na podstawie własnych spostrzeżeń; tłómaczenie z jęz. ojczystego jako ćwiczenie w pokonywaniu trudności syntaktycznych.

*Język francuski*, 3 godz, tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na stosowne pytania; dłuższe rozmówki; próby samodzielnej reprodukcyi czytanych ustępów; memorowanie zwrotów, zdań i całych ustępów. Uzupełnienie nauki o odmianach. Czasowniki nieregularne, niezupełne i nieosobowe; spójniki. Składnia rządu; składnia w obrębie czasownika (tryby i czasy). Co 4 tygodnie 1 zadanie szkolne i 1 domowe. Tematy jak w klasach poprzednich: krótkie swobodne opowiadania; przekłady z języka wykładowego.

*Historya*, 3 godz. tyg. Dzieje średniowieczne i nowożytne aż do pokoju westfalskiego w ten sam sposób co w kl. IV. ze szczególnem uwzględnieniem monarchi austryacko-węgierskiej.

*Matematyka*, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Równania nieoznaczone stopnia I. o dwu niewiadomych. Potęgi i pierwiastki; pojęcie liczb niewymiernych. Jednostka urojona. Równania o jednej niewiadomej stopnia II. i stopni wyższych, dające się sprowadzić do równań kwadratowych. Najprostsze przypadki równań kwadratowych o dwu niewiadomych. Nauka o logarytmach. — Geometrya: Geometrya płaska. Utwory zasadnicze geometryi płaskiej. Teorya równoległych. Twierdzenia o trójkącie aż do przystawania łącznie; twierdzenia o czworokącie i wielokącie; twierdzenia o kątach i cięciwach w kole, o trójkątach i czworokątach wpisanych i opisanych. Proporcyonalność odcinków, podobieństwo figur; z tego wynikające

twierdzenia o trójkącie i kole. Poprzeczne w trójkącie, harmoniczne rzędy punktów. Równość powierzchni, zamiana i podział powierzchni; obliczanie powierzchni. Wielokąty umiarowe, pomiar koła. Niektóre zagadnienia o zastosowaniu algebry do geometryi. — Cztery zadania szkolne na półrocze.

*Historya naturalna*, 2 godz. tyg. Botanika: Przegląd grup roślin w ich naturalnym porządku na podstawie zewnętrznej i (gdzie potrzeba) wewnętrznej budowy i czynności fizyologicznych rośliny w ogóle; charakterystyka najważniejszych rodzin roślinnych na ich przedstawicielach, przyczem wykluczone są wszelkie zbyteczne szczegóły systematyczne.

*Chemia*, 2 godz. tyg. Chemia nieorganiczna: Rozszerzenie i pogłębienie materyału naukowego klasy IV. w kierunku wykazania prawidłowości zjawisk chemicznych. Wyprowadzenie drogą eksperymentalną prawideł teoretycznych i doświadczalnych. — Szczegółowe traktowanie wodoru, tlenu, azotu, węgla, tudzież najważniejszych połączeń tych pierwiastków; analogiczne traktowanie chloru, bromu, jodu, fluoru, siarki, boru, fosforu, arsenu, antymonu i krzemu. — Krótka ogólna charakterystyka metali i szczegółowe omówienie tych metali i ich połączeń, które pod względem teoretycznym i praktycznym zasługują na szczególniejszą uwagę.

*Geometrya wykreślna i rysunki geometr.*, 3 godz. tyg. Powtórzenie najważniejszych twierdzeń o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn. Systematyczne przeprowadzenie i należyte wyćwiczenie w rozwiązywaniu zagadnień zasadniczych geometryi wykreślnej o punktach, prostych i płaszczyznach, uwzględniając przy sposobności także boczną płaszczyznę rzutów. Rzuty figur płaskich i ich cienie rzucone na płaszczyzny rzutowe. Wykreślenie koła z jego kładu. Wyprowadzenie najważniejszych własności elipsy z analogicznych własności koła w związku z jego kładem.

*Rysunki odręczne*, 3 godz. tyg. Rysunek figuralny: Wyjaśnienie budowy anatomicznej głowy ludzkiej, najważniejsze wiadomości o proporcyi i różnicach wieku. Ćwiczenia w rysowaniu konturów, następnie w półcieniach i cieniach pełnych, rysowanie według wzorów i odlewów gipsowych.

## VI. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Etyka katolicka.

*Język polski*, 3 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej od początku XVII. w. do r. 1822. w związku z lekturą celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych (greckich i rzymskich) we wzorowym przekładzie. (W szczególności przypadają na tę klasę z lektury autorów klasycznych według instrukcyi: sielanki Wergilego i Teokryta, kilka ustępów z Liwiusza, Salustyusza i Tucydydesa, bajki Fedra, satyry Horacego i Juwenalisa, obszerniejsze wyjątki z Tacyta, list do Pizonów, jako lektura domowa zaś nieczytane w szkole ustępy z Liwiusza i Salustyusza, nieco z Cycerona i Pliniusza młodszego). Mickiewicz. Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Wypracowania stylistyczne jak w kl. V.

*Język niemiecki*, 4 godz. Gramatyka, jak w kl. V. — Lektura. Proza ustępuje zwolna miejsca poezyi; poetyczna lektura obejmuje łatwiejsze utwory liryczne i epickie poetów XVIII. i XIX. w.; łatwiejsze dramaty Lessinga, Goethego, Schillera, Grillparzera. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa z tego samego zakresu, jaki obejmuje lektura szkolna. — Ćwiczenia ustne, poetyka i stylistyka jak w kl. V. — Podawanie wiadomości literackich w związku z lekturą, opowiadania z życia najwybitniejszych autorów. — Wypracowania pism co miesiąc jedno, naprzemian domowe i szkol.; tematy jak w kl. V., nadto tematy z historyi powsz., streszczenie scen dramatycznych i całych aktów, charakterystyki osób.

*Język francuski*, 3 godz. tyg. Dokończenie nauki gramatycznej; zwroty imiesłowowe, zdania przysłówkowe. Czytanie większość ustępów z prozy powieściowej i opisowej; zwroty poezyi epickiej i lirycznej; krótkie szkice biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta i ćwiczenia ustne. Nauki udziela się w języku francuskim. Co 4 tygodnie jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy: swobodna reprodukcya przerobionych w szkole ustępów powieściowych; streszczanie ustępów większych; przerabianie poematów opisowych na prozę; listy; przekłady na język francuski w ścisłem zastosowaniu do pewnych prawideł składni, z zachowaniem zasady stopniowania aż do przekładu dzieł oryginalnych.

*Historya*, 3 godz. tyg. Dzieje nowożytne od pokoju westfalskiego w ten sam sposób, co w dwu klasach poprzedzających, ze szczególnem uwzględnieniem monarchii austryacko-węgierskiej.

*Matematyka*, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Równania logarytmowe; wykładnicze. Postępy arytmetyczne; postępy geometryczne. Rachunek procentu składanego, rachunek rent. Powtarzania. — Geometrya 1) Trygonometrya. Funkcye goniometryczne, rozwiązywanie trójkąta prostokątnego. Dalsze wzory goniometryczne. Rozwiązywanie wielokątów umiarowych. Twierdzenia główne, służące do rozwiązywania trójkątów ukośnokątnych z zastosowaniami. Łatwiejsze równania goniometryczne. 2) Stereometrya. Najważniejsze twierdzenia o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn w przestrzeni. Własności główne naroża w ogólności a w szczególności naroża trójściennego (naroże biegunowe). Podział i własności brył. Przystawanie i symetrya. Podobieństwo i symetryczne podobieństwo brył. Powierzchnia i objętość graniastosłupa, ostrosłupa i ściętego ostrosłupa. Obliczanie objętości walca, stożka, ściętego stożka, tudzież powierzchni tych brył przy osiach prostopadłych do podstawy. Powierzchnia i objętość kuli, tudzież jej części o łatwych ograniczeniach. — Cztery zadania szkolne na półrocze.

*Historya naturalna*, 2 godz. tyg. Zoologia: Najważniejsze wiadomości o budowie ciała ludzkiego i czynnościach jego organów ze wskazówkami dyetetycznemi; przerobienie gromad zwierząt kręgowych i ważniejszych grup zwierząt bezkręgowych na podstawie ich wewnętrznej i zewnętrznej budowy, tudzież z uwzględnieniem stosunków rozwojowych, lecz z pominięciem wszelkich zbytecznych szczegółów systematycznych.

*Fizyka*, 3 godz. tyg. Wstęp: Krótkie uwagi o zadaniu i metodzie fizyki. Powtórzenie nauki o rozciągłości i nieprzenikliwości ciał z klas

niższych. Drobina, atom. Stany skupienia. — Mechanika: Wiadomości wstępne o ruchu. Ruch jednostajny i jednostajnie zmienny. Prawo bezwładności. Spadek wolny. Pomiar sił dynamiczny i statyczny. Ciężar. Opór powietrza. Rzut pionowy w górę, Określenie i miary pracy. Siła żywa, energia.—Składanie i rozkładanie ruchów. Rzut ukośny. Ruch na równi pochyłej. Składanie i rozkładanie sił przyłożonych do jednego punktu; wypadkowa sił, przyłożonych do punktów układu sztywnego. Moment obrotu. Para sił. Środek ciężkości. Rodzaje równowagi: stałość. Maszyny proste na zasadzie zachowania pracy. Opory ruchu, niemożność tak zwanego „perpetuum mobile". Waga równoramienna i waga dziesiętna. — Ruchy po liniach krzywych, siła dośrodkowa i siła odśrodkowa. Ruch centralny. Wahadło matematyczne i wahadło fizyczne, to ostatnie tylko sposobem doświadczalnym (wahadło rewersyjne).—Powtórzenie nauki o siłach molekularnych z klas niższych. Moduł sprężystości. Wytrzymałość. Uderzenie. — Powtórzenie mechaniki płynów z klas niższych z odpowiedniem uogólnieniem i uzupełnieniem. Twierdzenie Torricilli'ego o wypływie, ciśnienie hydrodynamiczne w poziomej rurze wypływowej, napięcie powierzchni, włoskowatość. Roztwarzanie, dyfuzya. — Powtórzenie mechaniki gazów z klas niższych z uzupełnieniem. Prawo Mariotta i Gay-Lussaca. Ważenie gazów; obliczenie rozrzedzenia i zgęszczenia w pompach powietrznych; parcie w powietrzu. Barometryczne mierzenie wysokości. Wypływ gazów, dyfuzya, absorbcya. — Nauka o ruchu falowym: Prawa prostego ruchu drgającego, łatwe przypadki składania drgań, fale postępowe podłużne i poprzeczne, odbijanie się i interferencya fal, fale stojące, wszystko przeważnie sposobem wykreślnym i eksperymentalnym. — Akustyka: Powstawanie głosu. Rodzaje głosu. Wyznaczenie wysokości tonu. Skala dur i mol, trójdźwięk. Prawa drgania struny napiętej (monohord), tony górne. Siła tonu. Barwa tonu. Odbrzmiewanie. Brzmiące pręty, płyty i błony. Piszczałki. Narząd głosowy. Rozchodzenie się głosu. Prędkość rozchodzenia się głosu, ubywanie siły głosu z odległością, odbijanie się i interferencya fal głosowych. Narząd słuchowy.

*Chemia*, 2 godz. tyg. Chemia organiczna: Pojęcie związku organicznego. Wykazanie istotnych składników związku organicznego; wzory atomistyczne stosunkowe; wzory drobinowe; wzory empiryczne i wyrozumowane. — Olej skalny. Metan, etan, propan, butan i pentan wraz z ich najważniejszemi połączeniami pochodnemi; kwas palmitowy, stearowy i cerotowy. Etylen i propylen oraz ich ważniejsze połączenia pochodne. Acetylen, najważniejsze połączenia allylu, kwas olejowy, tłuszcze naturalne (mydła i świece), węglowodany, fermentacya alkoholowa. Najważniejsze związki sinowe. Omówienie mazi pogazowej. Benzol, toluol i ich najważniejsze połączenia pochodne. Dwu i trójfenylometan ze wskazaniem na barwniki smołowe. Indygo. Naftalina, antracen. Pirydyna, chinolina, akrydyna; najważniejsze alkaloidy. Olej terpentynowy, kamfora, kauczuk i gutaperka; żywice. Ciała białkowate.

*Geometrya wykreślna*, 3 godz. tyg. Rzuty prostokątne graniastosłupów, ostrosłupów, walców, stożków. Przekroje płaskie, siatki oświetlenie równoległe, tudzież łatwiejsze przypadki wzajemnych przenikań tych brył. Sposób powstawania w przestrzeni przecięć ostrokręgu, ich

konstrukcye i rzuty. Wyprowadzenie najważniejszych własności tych krzywych z ich zastosowaniem do prowadzenia stycznych. Płaszczyzny styczne do powierzchni walców i stożków. Cienie rzucane na wnętrze powierzchni walcowych i stożkowych.

*Rysunki odręczne*, 2 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku figuralnego według odlewów gipsowych i trudniejszych wzorów. O ile czas wystarczy powtórzenie ćwiczeń w rysowaniu ornamentów i kształtów roślinnych z natury.

## VII. KLASA.

*Religia*, 2 godz. tyg. Przegląd historyi kościelnej.

*Język polski*, 4 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XIX. w całości lub w dłuższych wyjątkach. Czytanie celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych greckich i rzymskich we wzorowym przekładzie. („Antygona“ Sofoklesa i wyjątki z „Prometeusza“ Aischylosa, liryka grecka, Solon, Tyrteusz, jako lektura domowa dyalog Platona lub jego obrona Sokratesa). Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Ćwiczenia stylistyczne jak w kl. VI.

*Język niemiecki*, 4 godz. tyg. Lektura jak w kl. V. Utwory trudniejsze Goethego, Schillera, Grillparzera, dramaty Szekspira w przekładzie niemieckim. Lektura obowiązkowa domowa. Ćwiczenia ustne jak w kl. V., nadto wolne wykłady. Wypracowania piśm., poetyka, stylistyka i wiadomości literackie, jak w kl. VI.

*Język francuski*, 3 godz. tyg. Powtarzanie przy sposobności najważniejszych prawideł gramatycznych. Lektura dłuższych ustępów poetycznych (dramatów) i prozaicznych. Zarysy biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta. Uwzględnienie rozpraw z dziedziny nauk przyrodniczych i technicznych. Nauki udziela się w języku francuskim. Wypracowania piśmienne jak w kl. VI.

*Historya*, 4 godz. tyg. Dwie godziny: Powtórzenie historyi i geografii monarchii austryacko-węgierskiej z dołączeniem przeglądu statystycznego produkcyi płodów surowych, przemysłu i handlu, uwzględniając dla porównania stosunki analogiczne w wielkich państwach europejskich. Nauka o ustroju konstytucyjnym i o administracyi monarchii ze szczególnem uwzglednieniem części monarchii, reprezentowanej w Radzie państwa. — Dwie godziny: Dzieje kraju rodzinnego ze szczególnem uwzględnieniem momentów z dziejów kultury.

*Matematyka*, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Zasady nauki o połączeniach. Dwumian Newtona dla wykładników całkowitych i dodatnich. Zasady nauki o prawdopodobieństwie. — Geometrya: Trygonometrya sferyczna. Najważniejsze własności trójkąta sferycznego, jego powierzchnia. Najważniejsze wzory do rozwiązywania trójkątów sferycznych prosto i ukośnokątnych. Zastosowanie trygonometryi sferycznej do stereometryi i najprostszych zagadnień astronomicznych. Geometrya analityczna prostej, koła i przecięć stożkowych na płaszczyźnie na podstawie spółrzędnych prostokątnych a niekiedy biegunowych. Własności przecięć stożkowych ze względu na ogniska, styczne, normalne i średnice. Kwadratura elipsy i paraboli. — Powtórzenie całego materyału naukowego klas wyższych

na przykładach odpowiednio dobieranych. Cztery zadania szkolne na półrocze.

*Historya naturalna*, 2 godz. tyg. I. półr. Mineralogia: Przerobienie najważniejszych minerałów pod względem ich krystalograficznych, fizycznych, chemicznych i innych własności w systematycznym porządku, lecz z pominięciem wszelkich postaci rzadszych lub takich, którychby uczniowie na podstawie poglądu poznać nie mogli. — II. półr. Zasady geologii: Zwięzłe i krótkie przedstawienie przemian fizycznych i chemicznych z uwzględnieniem stosownych przykładów; najzwyklejsze skały i najważniejsze szczegóły o budowie gór, objaśnione o ile możności przykładami z bliskiego otoczenia. Krótki opis epok geologicznych; przy nauce o zwierzętach i roślinach przedhistorycznych należy często zwracać uwagę na rodowe powinowactwo istot żyjących.

*Fizyka*, 4 godz. tyg. Zasady astronomii (kosmografii): Pozorny ruch dzienny sklepienia niebieskiego; czas gwiazdowy; spółrzędne odniesione do horyzontu i równika; wyznaczenie linii południkowej i wysokości bieguna. — Wielkość i kształt ziemi. Obrót ziemi około osi, (doświadczenie z wahadłem Foucaulta) i zjawiska stąd wynikające. — Ruch pozorny słońca, ekliptyka. Spółrzędne odniesione do ekliptyki. Prawdziwy i średni czas słoneczny. Rok słoneczny i rok zwrotnikowy. Dni przestępne. Ruch prawdziwy ziemi około słońca. Odległość słońca. — Planety, krótkie wyjaśnienie ich ruchu pozornego. Prawa Keplera; wyprowadzenie prawa Newtona o ciążeniu powszechnem z praw Keplera. Odległość i ruch księżyca, Opisanie sposobu wyznaczenia średniej gęstości ziemi. Porównanie masy ziemi z masą słońca, przypływ i odpływ morza. Procesya punktów równonocnych, wyjaśnienie jej za pomocą giroskopu. — Krótkie wiadomości o płanetach, o kometach, gwiazdach spadających, gwiazdach stałych, gromadach gwiazd i mgławicach. — Nauka o cieple: Termometry, spółczynnik rozszerzalności. Ilość ciepła, ciepło właściwe. Związki między ciepłem a pracą mechaniczną; mechaniczny równoważnik ciepła. Istota ciepła. — Zmiany stanu skupienia z uwzględnieniem ciepła zużytego lub wytworzonego. Krótkie wiadomości o parach nasyconych i parach przegrzanych. Gęstość par (ciężar drobinowy). Higrometrya. Opady atmosferyczne. Maszyna parowa. Przewodzenie ciepła. Krótkie uwagi o promieniowaniu ciepła. Izotermy, izobary, wiatry. — Nauka o magnatyzmie i elektryczności. a) Magnetyzm: Powtórzenie zjawisk zasadniczych. Prawo Coulomba, natężenie bieguna, natężenie pola magnetycznego, linie sił magnetycznych. Położenie biegunów, moment magnetyczny. Elementa magnetyzmu ziemi. — b) Elektryczność statyczna: Powtórzenie doświadczeń zasadniczych o elektryzowaniu przez tarcie, udzielanie i rozdział; maszyna influencyjna. Prawo Coulomba i pomiar elektrostatyczny ilości elektryczności; pole elektryczne, najważniejsze wiadomości o potencyale w punkcie pola elektrycznego. Potencyał przewodnika. Scharakteryzowanie potencyału zapomocą doświadczeń. Pojemność, kondenzatory (stała dielektryczność), energia elektryczna ciała naelektryzowanego. Elektryczność afmosfery. — c) Prądy elektryczne: Różnica potencyałów w otwartem ogniwie galwanicznem, siła elektromotoryczna, zasadnicze doświadczenia Volty, stosy galwaniczne. Prąd elektryczny, jego

pole magnetyczne, prawo Biot-Savart'a, bezwględna jednostka elektromagnetyczna prądu i Amper. Busola stycznych Webera. Galwanometer zwierciadłowy. Prawo Ohma. — Elektroliza, polaryzacya galwanicza, ogniwa stałe, akumulatory. Wytwarzanie ciepła przez prąd. Prawo Joula, bezwzględne jednostki elektromagnetyczne oporu i siły elektromotorycznej, prawny Ohm i Volt. Oświetlenie elektryczne. Zjawisko Peltier'go. Prądy termoelektryczoe. Pomiar oporu według metody podstawienia. Wyznaczenie oporu wewnętzznego i siły elektromotorycznej ogniw według metody Ohma. Rozgałęzienie prądu na dwie części. — Pole magnetyczne zamkniętego przewodnika płaskiego. Działanie wzajemne dwu przewodników prądu. Pole magnetyczne selenoidu; teorya magnetyzmu Ampera; elektromagnesy; zastosowania. Zjawiska zasadnicze diamagnetyzmu. Obroty elektromagnetyczne. — Indukcya prądów z odwołaniem się na zasadę zachowania energii. Działanie fizyologiczne indukcyi. Objaśnienie maszyny magnetoelektrycznej i maszyny dynamoelektrycznej. Induktor Ruhmkorffa. Telefon i mikrofon. — Optyka: Powtórzenie nauki z klasy IV. o rozchodzeniu się światła. Hipotezy o naturze światła. Wyznaczenie prędkości rozchodzenia się światła. Fotometrya. — Odbijanie się światła, wyjaśnienie na podstawie ruchu fatowego. Obrazy w zwierciadłach kulistych. Załamywanie się światła, uzasadnienie jego teoryczne na podstawie ruchu falowego. Odbicie całkowite. Przechodzenie światła przez płytę, ograniczoną równoległemi ścianami płaskiemi, przez graniastosłup, minimum zboczenia, wyznaczenie spółczynnika załamania. Soczewki, obliczenie i konstrukcya obrazów w soczewkach, aberacya, sferyczna. Rozszczepiania się światła; zabarwienie obrazu w soczewce, soczewki achromatyczne. Wyjaśnienie tęczy sposobem wykreślnym. Spektrometer. Widma emisyjne i absorbcyjne, najważniejsze wiadomości o analizie spektralnej, wyjaśnienie linii Fraunhofera; barwy ciał. Krótkie uwagi o fluorescencyi. Działanie chemiczne światła. Działanie termiczne światła, ciemne promienie ciepła; emisya i absorbcya promieni ciepła; ciała atermaniczne i diatermaniczne. Promienie Röntgena. — Aparat projekcyjny, ciemnia fotograficzna, oko. Mikroskopy i lunety dioptryczne z krótkiem wyjaśnieniem powiększenia. Interferencya, barwy cienkich płytek, pierścienie Newtona, uginanie się światła orzez szparę. Polaryzacya przez załamanie podwójne; płytki turmalinowe. Graniastosłup Nikola. Skręcenie płaszczyzny drgania (Sacharometr).

*Geometrya wykreślna,* 2 godz. tyg. Rzuty powierzchni kuli, jej przekroje płaskie, płaszczyzny styczne, tudzież walce i stożki styczne do kuli. Cienie własne i cienie rzucone na wypukłe i wklęsłe strony powierzchni walców, stożków i odcinków kuli. — Powtórzenie najważniejszych części nauki geometryi wykreślnej na odpowiednio dobranych zagadnieniach i przykładach.

*Rysunki odręczne,* 2 godz. tyg. Wykonanie zadań do egzaminu dojrzałości z materyału naukowego klas poprzedzających.

---

Do rzędu przedmiotów obowiązkowej nauki należy nadto w każdej klasie szkoły realnej nauka gimnastyki w 2 godzinach na tydzień. Zadanie i plan nauki zastosowane do reskryptu c. k. Ministerstwa wyzn. i ośw. z 12. lutego 1897 l. 17.261 z r. 1896.

## B) Przedmiot względnie obowiązkowy.

*Język ruski* jest przedmiotem względnie obowiązkowym dla tych uczniów, których rodzice lub opiekunowie z początkiem roku szkolnego wyraźnie oświadczą, że ich synowie lub pupile przynajmniej przez dwa lata będą brali udział w nauce tego języka. Takim uczniom wolno rozpoczętą naukę przed upływem powyższego czasu przerwać tylko z ważnych powodów za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Nauka tego przedmiotu przypada na klasy III., IV., V., VI. w każdej w dwu godzinach tygodniowo i dzieli się na stopień niższy i wyższy. Stopień niższy obejmuje dwa półrocza, stopień wyższy sześć półroczy.

Stopień niższy: Nauka czytania i pisania poprawnego, wymawiania i akcentowania. Uczenie się na pamięć i wygłaszanie piękniejszych ustępów poetycznych i prozaicznych, poprzednio w szkole objaśnionych. Z gramatyki: fleksya oparta na porównaniu z fleksyą polską, objaśnienie na przykładach najważniejszych zjawisk składni, odstępujących od składni polskiej. Wypracowania piśmienne. W początkach nauki ćwiczenia w pisaniu, odpisywanie z czytanki; później dyktaty, pisanie ustępów z pamięci, odpowiedzi na pytania, łatwe reprodukcye.

Stopień wyższy: Czytanie wybranych ustępów z Wypisów dla seminaryów nauczycielskich z objaśnieniami historyczno-literackiemi. Czytanie wybitniejszych utworów literatury ruskiej w całości. Deklamacya celniejszych utworów poetycznych. Wypracowania piśmienne dwa razy na miesiąc. Reprodukcye, opisy i obrazy, pod koniec nauki małe rozprawy.

## C) Przedmioty nadobowiązkowe.

*Ćwiczenia w chemicznym laboratoryum.* Ćwiczenia te odbywały się w dwu kursach, na które uczęszczali uczniowie klasy V. (kurs I.) i klasy VI. (kurs II.) po 2 godz. tyg.

I. Uczniowie kursu I-go zajmowali się analizą pojedyńczą, jakościową, tak suchą, jak mokrą, a nadto rozbierali wiele produktów technicznych, stopów i minerałów prostszego składu chemicznego. Analiza barwików nieorganicznych.

II. Uczniowie klasy VI. zajmowali się analizą ilościową, głównie miareczkową, otrzymywali syntetycznie różne połączenia tak z chemii tłuszczowej, jak aromatycznej. Barwiki organiczne. W toku nauki zwracano szczególniejszą uwagę na praktyczne zastosowanie analizy w badaniu ciał, z któremi najczęściej spotykamy się w życiu codziennem (woda do picia i wody mineralne, nafta i ocet, płyny alkoholowe, artykuły spożywcze). Mikroskopowanie i polarymetrya.

*Stenografia.* Nauka stenografii polskiej (syst. J. Polińskiego) odbywała się w jednym kursie przez 2 godziny tygodniowo. Materyał naukowy: Alfabet stenograficzny, pisanie wyrazów, znaczniki, skracanie zdań. Pisanie dyktatów z odczytywaniem stenogramów.

*Śpiew.* w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

I. oddział. Z teoryi śpiewu wzięto zasady układu myzycznego: nuty, ich wartość, takt, tempo, znaki dynamiczne, interwały, krzy-

żyki, bemole, kasowniki, znaki powtarzania. Podano uczniom główne wiadomości o budowie organu głosowego, o oddechaniu i wydawaniu tonu. Ćwiczono gamy dur i mol, trafianie interwałów, akordy i tonacyę, łączenie rejestrów i łatwiejsze pieśni na dwa głosy,

II. oddział. Śpiew choralny: 18 pieśni religijnych kościelnych. 14 cerkiewnych; 12 pieśni świeckich i hymn ludu. Śpiewano w chórze 3 i 4 głosowym męskim i mieszanym.

## D) Wykaz lektury

za rok szkolny 1905/6.

Wymienione poniżej utwory literackie czytano w całości, a to częściowo w szkole z uzupełnieniem zapomocą lektury domowej.

JĘZYK POLSKI.

KLASA V. 1. „Treny“ Jana Kochanowskiego. 2. Kazania sejmowe Skargi. 3. Pamiętniki Paska. 4. Sielanki Szymonowicza.

KLASA VI. 1. Krasicki, Bajki i przypowieści. 2. „Barbara Radziwiłłówna“ Felińskiego. 3. Morawski, Dworzec mojego dziadka. 4. Niemcewicz, Powrót posła. 5. Brodziński, O klasyczności i romantyczności. 6. Mickiewicz, Sonety i wiersze różne. 7. Mickiewicz, Ballady i romanse.

KLASA VII. 1. Mickiewicz „Wallenrod“ 2. Malczewski „Marya“. 3. Fredro „Zemsta.“ 4. Słowacki „Lilla Weneda“. 5. Krasiński „Nieboska Komedya. 6. „Powrót do gniazda“ J. I. Kraszewskiego.

JĘZYK NIEMIECKI.

KLASA V. 1. Schillers Gedichte. 2. Grillparzer „Die Ahnfrau“.

KLASA VI. 1. Lessing „Emilia Galotti“. 2. Goethe „Hermann und Dorothea“, 3. Schiller „Wallensteins Tod“.

KLASA VII. 1. Goethe „Egmont“. 2. Grillparzer „Das goldene Vlies“.

## E) Tematy do ćwiczeń ustnych

w r. szk. 1905/6.

*a) W języku polskim.*

KLASA Va.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Geneza Kazań Sejmowych Skargi . . | uczeń M. Bernstein |
| 2. | O fotografii . . , . . . . | „ J. Fruchtmann |
| 3. | O nafcie . . . . . . . | „ H. Gelbtuch |
| 4. | Pierwsze dzieła polityczne Modrzewskiego . | „ „ „ |
| 5. | Współżycie roślin i zwierząt . . . | „ A. Gross |
| 6. | O meteorytach . . . . . . | „ E. Grünberg |
| 7. | Dzieje wynalezienia termometru . . . | „ M. Kleiner |
| 8. | Środki narkotyczne i antyseptyczne w lecznictwie | „ F. Lubliner |
| 9. | Widłaki . . . . . . . . | „ H. Olexincer |
| 10. | Niedostatki prawa w Polsce . . . | „ M. Thau |
| 11. | Chłopi w 16. i 17. wieku . . . . | „ „ „ |
| 12. | Sprawy domowe szlachty polskiej w 17. wieku | „ L. Weigler |
| 13. | Życie w głębinach morskich . . . | „ L. Weitzmann |
| 14. | Ucieczka roślin przed zimą . . . | „ L. Wilder |

KLASA Vb.

1. Trzęsienia ziemi . . . . . . uczeń E. Borodyewicz
2. Balladyna . . . . . . . „ Z. Buciewicz
3. Żegluga, obrazem życia ludzkiego . . „ O. Goldberg
4. Pożytki zwierząt . . . . . „ „ „
5. Sprawiedliwie! . . . . . . „ J. Knapik
6. Konrad Wallanrod . . . . . „ S. Mann
7. Charakterystyka osób „Pana Tadeusza . „ „ „
8. Na zawsze. . . . . . . . „ „ „
9. Rzeźbiarz Merten . . . . . „ J. Schmutz
10. Grażyna . . . . . . . „ M. Spis
11. Powrót posła . . . . . . „ H. Szwajkowski
12. Spekulant . . . . . . . „ „ „
13. Garbaty . . . . . . . „ „ „
14. Rok 1809 . . . . . . . „ „ „
15. Tyara i Korona . . . . . „ „ „
16. Strzemieńczyk . . . . . . „ „ „
17. Fiat-lux . . . . . . . „ „ „
18. Lilla Weneda . . . . . . „ „ „
19. Jelita . . . . . . . . „ „ „
20. Boża Czeladka . . . . . „ „ „

KLASA VIa.

1. O początkach dramatu w Polsce . . uczeń S. Chmurowicz
2. Szkoły jezuickie w 16. w. . . . „ I. Harband
3. Teorya oddychania . . . . . „ L. Komower
4. Scena wiedeńska w 18. w. . . . „ „ „
5. Woda jako czynnik geologiczny . . „ M. Kleiner
6. Zasady systematyki zwierząt . . . „ J. Kornstein
7. Fabrykacya szkła . . . . . „ „ „
8. Źródła historyczne Konrada Wallenroda . „ „ „
9. O satyrach Krasickiego . . . . „ J. Kwastel
10. Biblioteka Załuskich i jej znaczenie . . „ W. Matyka
11. Kołłątaj i Staszic . . . . . „ „ „
12. O Słowiańszczyźnie przedhistorycznej . . „ E. Porębski
13. O żywieniu się roślin . . . . „ „ „
14. Bohomolec, jego żywot i dzieła . . . „ „ „
15. O początkach bajki . . . . . „ „ „
16. Cywilizacya a język . . . . . „ „ „
17. Herakliusz Lubomirski . . . . „ M. Schmutz
18. Uniwersytet wileński za czasów Mickiewicza . „ S. Weitmann

KLASA VIb.

1. O stosunku Mickiewicza do Niemcewicza . uczeń J. Gelbtuch
2. Młode lata Fr. Karpińskiego . . . „ I. Goldstein
3. Rozwój istot organicznych . . . „ M. Lilie
4. H. Sienkiewicz jako powieściopisarz . . „ M. Niwes
5. O prelekcyach paryskich Mickiewicza . . „ J. Pohryles
6. Skarby rękopiśmiennej poezyi polskiej XVII. w. „ J. Sanecki
7. Woźny trybunału podług aktów i Pana Tadeusza „ Z. Słowik

KLASA VIIa.

1. Modernizm a romantyzm . . . . uczeń Włodz. Senyk
2. Rozwój akcyi w Balladynie . . . „ J. Weiss

KLASA VIIb.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Zasady piękna w sztuce . . . . | uczeń Ch. Hirschberg |
| 2. | Stosunki polityczne, społeczne i obyczajowe w Panu Tadeuszu . . . . . . | „ O. Hirschberg |
| 3. | Geneza i charakterystyka Maryi Malczewskiego | „ H. Mondschein |
| 4. | Ruchy ciał niebieskich . . . . . | „ T. Ryżewski |
| 5. | Noc listopadowa Stan. Wyspiańskiego . | „ S. Sanecki |
| 6. | Wpływ rewolucyi lipcowej na stosunki polityczne Europy . . . . . | „ A. Silber |
| 7. | Dramat najnowszej doby i jego przedstawiciele | „ „ „ |
| 8. | Młoda Polska w ogóle a w szczególności Kaz. Tetmajer . . . . . . | „ P. Soroka |
| 9. | Mickiewicz i Maryla . . . . . | „ „ „ |
| 10. | Korzeniowski w komedyi i dramacie . . | „ „ „ |

*b) W języku niemieckim.*

KLASA Va.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Der Luftozean, in dem wir leben . . | uczeń J. Fruchtmann |
| 2. | Papierfabrikation und ihre Geschichte . . | „ J. Reder |
| 3. | Die Sahara . . . . . . . | „ M. Thau |
| 4. | Die Bakterien und ihre Bedeutung in der Natur | „ A. Gross |

KLASA Vb.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand, | uczeń O. Goldberg |
| 2. | Die drei Freunde in „Hermann und Dorothea“ | „ „ „ |
| 3. | Zriny . . . . . . . . | „ P. Horn |
| 4. | Götz von Berlichingen . . . | „ H. Parnass |
| 5. | Wilhelm Tell und Karl Moor . . . | „ M. Spis |
| 6. | Die französische Revolution . . . | „ M. Wagner |

KLASA VIa.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Wallensteins Lager, die beiden Piccolomini . | uczeń I. Harband |
| 2. | Wie entstehen Erdbeben . . . . | „ „ „ |
| 3. | Der Ursprung des Erdöls . . . . | „ „ „ |
| 4. | Lessings Abhandlung über die Fabel . . | „ M. Kleiner |
| 5. | Einiges aus meiner Reise nach Italien . . | „ E. Porębski |
| 6. | Nathan der Weise . . . . . | „ L. Wurzel |
| 7. | Einiges aus der Astronomie . . . . | „ J. Schalit |

KLASA VIb.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Die hamburgische Dramaturgie . . . | uczeń F. Binder |
| 2. | Minna von Barnhelm . . . . . | „ J. Gelbtuch |
| 3. | Wallensteins Lager, die Piccolomini . . | „ „ „ |
| 4. | Die wichtigsten Charaktere in den „Räubern“ | „ M. Lilie |
| 5. | Iphigenie auf Tauris . . . . . | „ L. Łysy |

KLASA VIIa.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Die versunkene Glocke . . . . . | uczeń S. Sternschuss |
| 2. | Soldatentypen in „Wallensteins Lager“ . | „ J. Weiss |
| 3. | Geisteskräfte und Moral bei Tieren und Menschen (Nach Darwin) . . . . . | „ A. Werber |

KLASA VIIb.

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Der sittliche Wettkampf in Lessings „Nathan der Weise“ und zwischen den Schlossbewohnern“ in „den Räubern“ . . . . | uczeń Ch. Hirschberg |
| 2. | Herder und Lessing . . . . | „ „ „ |
| 3. | Freiheitshelden in deutschen Dramen . . | „ O. Hirschberg |
| 4. | Das Jahr 1905 in der Weltgeschischte nach Zeitungsberichten . . . . . . | „ „ „ |
| 5. | Der Hanswurst auf der deutschen Bühne . | „ H. Mondschein |
| 6. | Die Technik des Dramas . . . . | „ S. Schwarz |
| 7. | Frauengestalten in Schillers uod Goethes Jugenddramen . . . . . . . | „ A. Silber |
| 8. | Die versunkene Glocke . . . . | „ „ „ |
| 9. | Welchen Gefühlen huldigt Heine in seinen Werken | „ „ „ |

## F) Temata wypracowań piśmiennych

w roku szk. 1905/6.

(Domowe wypracowania oznaczone gwiazdką).

*a) W języku polskim.*

KLASA Va.

1. Wina Jacka Soplicy w opowiadaniu Gerwazego i w spowiedzi Jacka.
2.* Przechadzka po Tarnopolu. (Położenie i plan miasta, ważniejsze budowle).
3. Jak powstało tak zwane Odrodzenie?
4.* Jakie uczucia i myśli budzi w nas widok cmentarza? (W formie listu).
5. Hektor przed walką z Achillesem.
6.* Karol Wielki a Bolesław Chrobry, (Charakterystyka porównawcza na podstawie nauki historyi).
7. Sobótka w Czarnolesiu.
8. Gdzie szuka Kochanowski pociechy po stracie córki?
9.* Przeróbka kości w przemyśle chemicznym.
10. Patryotyzm Skargi w kazaniach sejmowych.
11.* Wycieczka wiosenna.
12. Przekład z języka niemieckiego.
13.* Rzeka obrazem życia ludzkiego.
14. Charakterystyka Skrzetuskiego.

KLASA Vb.

1.* Postać Grażyny w utworze tejże nazwy Mickiewicza.
2. Początki piśmiennictwa w Polsce.
3.* Rozwinąć i uzasadnić przykładami myśl zdania: Często mała iskra wielki pożar wznieca.
4. Krążenie wody w przyrodzie.
5.* Porównać pory roku z porami życia ludzkiego.
6. Objawy życia najniższych roślin.
7.* Przyczyny i skutki upadku państwa zachodnio rzymskiego.
8. Znaczenie lasów w przyrodzie.
9.* Rozwinąć i przykładami uzasadnić myśl Safony:
   Zły towarzysz złoto,
   Gdy nie w parze z cnotą.
10. Znaczenie łaciny w średnich wiekach.
11.* Charakterystyka ks. Robaka w Panu Tadeuszu.

12. Obrzędy weselne w staropolskim domu na podstawie sielanki: Kołacze.
13.* Wpływ rolnictwa na rozwój oświaty.
14. Szkoły w średnich wiekach.

KLASA VIa.

1.* Podstawy obecnego a dawniejszego podziału chemii. (Podług wykładu nauczyciela chemii).
2. Stefan Czarnecki w świetle „Pamiętników Paska“.
3.* Ogień a woda. (Porównanie).
4. Zasługi Komisyi edukacyjnej w porównania z dawniejszym systemem wychowania.
5.* Główni wodzowie wojny 30-letniej.
6. Dlaczego Bajki Krasickiego są arcydziełem?
7.* Teorye powstawania ropy i wosku ziemnego.
8.* Jak powinien być urządzony pokój ze względów hygienicznych?
9. Znaczenie warszawskiego Towarzystwa przyjaciół nauk w naszych dziejach.
10.* Rozwój akcyi w komedyi Niemcewicza: „Powrót posła“.
11. Przekład ustępu niemieckiego.
12.* Powódz a pożar.
13. Rozbiór jednego z Sonetow Krymskich Mickiewicza.
14.* Dlaczego poeci nazywają sen bratem śmierci.

KLASA VIb.

1. Moje uczucia i myśli na początku roku szkolnego.
2.* Rozwinąć na przykładzie zdanie Mickiewicza: „W słowach tylko chęć widzim, w działaniu potęgę“.
3. Stanisław August jako mecenas nauk i sztuk.
4.* Jaką korzyść przynoszą nam wystawy przemysłowe?
5. Krasicki i Naruszewicz jako satyrycy.
6.* Życie, letarg, śmierć ze stanowiska biologii. (Podług nauki historyi naturalnej).
7. Na tle wieku Oświecenia uzasadnić słowa Podkomorzego: „.... co Francuz wymyśli, to Polak polubi“.
8. Jak się wyraża miłość ojczyzny w poezyi Stanisławowskiej?
9.* Znaczenie serca w ustroju ludzkim.
10. Zwięzła charakterystyka głównych postaci w „Powrocie posła“ Niemcewicza.
11.* Jaki wpływ wywarły wrażenia młodości na rozwój talentu Brodzińskiego?
12. Adama Mickiewicza „Pierwiosnek“. — Rozbiór.
13.* Uczucia religijne w życiu i poezyi Mickiewicza.
14. Przekład ustępu niemieckiego.

KLASA VIIa.

1.* Chęć sławy jest bodźcem do dobrego i złego.
2. Charakterystyka Miecznika w „Maryi Malczewskiego“.
3.* Jaki wpływ wywarło odkrycie Ameryki i drogi do Indyi Wschodnich na rozwój handlu światowego?
4. Rejent a Cześnik w „Zemście“.
5.* Nadzieja a wspomnienie, zestawienie.
6. Charakterystyka porównawcza Róży i Lilli Wenedy.
7.* Rozwinąć i uzasadnić przykładami myśl Krasickiego: „Zawsze się zbytek kończy doświadczeniem smutnem“.
8. Najważniejsze przyczyny upadku Polski.
9. Przyjemności i korzyści podróży.

*

### KLASA VIIb.

1.* Chęć sławy jest bodźcem do dobrego i złego.
2. Charakterystyka Konrada Wallenroda w utworze Mickiewicza.
3.* Jaki wpływ wywarło odkrycie Ameryki i drogi do Indyi Wschodnich na rozwój handlu światowego.
4. Postać Papkina w Zemście".
5.* Nadzieja a wspomnienie, zestawienie.
6. Charakterystyka porównawcza hr. Henryka i Pankracego.
7.* Przyroda w poezyi polskiej ze szczególnem uwzględnieniem P. Tadeusza.
8. Zasługi Polski w obronie chrześcijaństwa i cywilizacyi.
9. Dzisiejsze środki komunikacyjne.

## *b) W języku niemieckim.*

### KLASA Va.

1.* Mein Heimatsort. (Schilderung).
2. Die Verfassung der alten Aegypter. (Nach der Schullektüre).
3.* Das Wasser. Sein Nutzen und Schaden.
4. Ein Jagdabenteuer Rudolfs von Habsburg (Nach der Schullektüre).
5.* Der Kampf mit dem Drachen. In der Reihenfolge der Ereignisse erzählt.
6. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
7.* Eine Feuersbrunst. (Nach Schillers Lied von der Glocke).
8. Freundestreue. (Nach der Schullektüre).
9.* Auf der Eisbahn. (Schilderung).
10. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
11,* Die Bakterien und ihre Bedeutung in der Natur.
12. Wie bereitet der Dichter die Handlung in der „Ahnfrau" vor?
13.* Geiz und Verschwendung. (Eine Vergleichung).
14. Die Kraniche des Ibykus. (Kurze Inhaltsangabe).

### KLASA Vb.

1.* Mein Heimatsort. (Schilderung).
2. Der Seehandel der alten Phönizier. (Nach der Schullektüre).
3.* Das Wasser. Sein Nutzen und Schaden.
4. Goethes Zauberlehrling. (Inhalt und Grundidee).
5.* Der Kampf mit dem Drachen. In der Reihenfolge der Ereignisse erzählt.
6. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
7.* Eine Feuersbrunst. (Nach Schillers Lied von der Glocke).
8. Johannes Kanty. (Inhalt und Grundidee).
9.* Der Sobieskiplatz in Tarnopol. (Schilderung).
10. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
11.* Der Radfahrsport und seine hygienische Bedeutung
12. Pompei und Herculanum. (Inhaltsangabe).
13.* Hochmut und Bescheidenheit. (Eine Vergleichung).
14. Vorgeschichte des Dramas „Die Ahnfrau".

### KLASA VIa.

1.* Wo rohe Kräfte sinnlos walten, Da kann sich kein Gebild gestalten. (Abhandlung)
2. Ein Zweikampf zwischen Vater und Sohn. (Nach der Schullektüre).
3.* Charakteristik Hagens nach dem Nibelungenliede.
4. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.

5.* Wie gelangt Odoardo allmählich zu dem Entschlusse, Emilia durch den Tod vor den Nachstelluugen des Prinzen zu bewahren?
6. Hermanns erstes Zusammentreffen mit Dorothea.
7.* Die Bedeutung Lessings für die deutsche Literatur.
8. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
9.* Wer nicht vorwärts geht, der kommt zurücke. (Abhandlung).
10. Erklärung von Goethes Gedicht „Der Wanderer“.

KLASA VIb.

1.* Gewitter und Krieg. (Eine Vergleichung).
2. Heliand und Otfried.
3.* Charakteristik Kriemhildens nach dem Niebelungenliede.
4. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
5.* Auf welchen Voraussetzungen beruht der Plan Marinellis und wodurch wird er vereitelt.
6. Wodurch unterscheiden sich Poesie und bildende Kunst nach Lessings „Laokoon“.
7.* Der Mensch im Kampfe mit der Natur. (Abhandlung).
8. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
9.* Die Audienz des Marquis Posa bei Philipp. (Nach der Schullektüre).
10. Die Götter Griechenlands. (Gedankengang).

KLASA VIIa.

1*. Willst du, dass wir mit hinein
In das Haus dich bauen,
Lass es dir gefallen, Stein,
Das wir dich behauen. (Abhandlung.
2. Der Xenienkampf
3.* Egmont und Oranien. (Vergleichende Charakferistik),
4. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
5.* Die solonische und die servianische Staatsverfassung.
6. Wozu in die Ferne schweifen?
Sieh, das Gute liegt so nah;
Lerne nur das Glück ergreifen,
Denn das Glück ist immer da. (Abhandlung).
7. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen
8.* Griechen und Barbaren in der Trilogie: Das goldene Vliess.

KLASA VIIb.

1.* Willst du, dass wir mit hinein
In das Haus dich bauen,
Lass es dir gefallen, Stein,
Dass wir dich behauen. (Abhandlung).
2. Die Greuel der Revolution nach Schillers „Spaziergang“ und „Lied von der Glocke.
3.* Egmont und Oranien. (Vergleichende Charakteristik).
4. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
5.* Die solonische und die servianische Verfassung.
6. Das ist der Weisheit letzter Schluss:
Nur der verdient sich Freiheit, wie das Leben,
Der täglich sie erobern muss. (Abhandlung).
7. Eine Uebersetzung aus dem Polnischen.
8.* Medea und Kreusa. (Vergleichende Charakteristik).

## G. a) Wykaz podręczników do nauki przedmiotów

| Klasa | Religia gr. kat. | Religia rz. kat | Język polski | Język niemiecki | Język francuski | Geografia |
|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | Ks. Dr. Słósarz<br>Katechizm religii katolickiej. Wyd. II.<br>Opr. 1 K | Ks. Alexy Toroński,<br>Katechizm chrześc. kat.<br>Lwów, 3. wyd<br>Opr. 1 K | Małecki, Gramatyka Wyd. X.<br>Opr. 2 K 40 h<br>Próchnicki i Wójcik, Wypisy dla I. kl. wyd. IV.<br>Opr. 1 K 50 h | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. wyd. VI.<br>Opr. 1 K 80 h | — | Romer, Geografia.<br>Lwów 1904<br>1 kor 40 h |
| II. | Ks. Tomasz Dąbrowski<br>Historya bibl. star. zakonu wyd. IV.<br>Opr. 1 K 40 h | Ks. Alexy Toroński,<br>Histor. bibl. star. zakonu<br>Lwów 1899.<br>Opr. 2 K | Gramatyka jak w kl. I.<br>Próchnicki i Wójcik, Wypisy dla II kl. wyd. III<br>Opr. 1 K 80 h | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. wyd IV.<br>Opr. 2 K 20 h | — | Baranowski i Dziedzicki, Geografia, powszechna wyd. IX.<br>Opr. 2 K 80 h |
| III. | Ks. Tomasz Dąbrowski,<br>Historya bibl. nowego zakonu. Wyd. III.<br>Opr. 1 K 60 h | Ks. Alexy Toroński,<br>Histor. bibl. now. zakonu<br>Lwów 1901.<br>Opr. 1 K 60 h | Gramatyka jak w kl. I<br>Czubek i Zawiliński, Wypisy dla kl. III., wyd. II.<br>Opr. 2 K | Janner, Deut. Grammatik, wyd. II.<br>Opr. 2 K 20 h<br>German-Petelenz, Ćwicz niem dla kl. III. wyd. III.<br>Opr. 2 K 40 h | J. Amborski, Książka do nauki języka francuskiego Cz. I.<br>Lwów 1893.<br>Opr. 1 K 70 h | jak w kl. II. |
| IV. | Ks. Dr. Jougan,<br>Liturgika katolicka. Wyd. II. Lwów 1899<br>Opr. 1 K 40 h | Ks. Alexy Toroński,<br>Liturgika gr. kat. cerkwi.<br>Lwów 1898<br>Opr. 1 K 60 h | Gramatyka jak w kl. I<br>Wzory poezyi i prozy Próchnickiego wyd. II.<br>Opr. 3 K | Gramatyka jak w kl. III.<br>German-Petelenz, Ćwicz. niem. dla kl. IV. wyd. IV.<br>Opr. 2 K 40 h | J. Amborski Książka do nauki języka francuskiego Cz. II.<br>Lwów 1894.<br>Opr. 2 kor. | Benoni Majerski, Geografia monarchii austr.-węg. wyd. IV.<br>Opr. 1 K 20 h |
| V. | Ks. Dr. Sieniatycki, Ogól kat. dogmatyka. Lwów 1906. 2 K<br>Ks. Dr. Jougan, Dogmat. szczeg. 1901<br>Opr. 2 K | Ks. Alexy Toroński,<br>Dogmat fund. 1893<br>Opr. 2 K i Dogmat szczeg. 1895<br>Opr. 2 K | Tarnowski — Bobin, Wyp. t. I. wyd. III. 3 K. Wybór z dzieł greck. i łacin. cz. I<br>Opr. 5 kor.<br>Zathey, Antologia rzym.<br>Opr. 3 kor. | Gramatyka jak w kl. III.<br>Ippoldt Stylo Deutsches Lesebuch, f. die V. Kl.<br>Opr. 4 K | J. Amborski, Książka do nauki języka francuskiego Cz. III.<br>Lwów 1895.<br>Opr. 2 K 40 h | — |
| VI. | Ks. Szczelik Etyka katol. Wyd. III.<br>Tarnów 1903<br>Opr. 1 K 80 h | Dorożyńskyj, Etyka<br>Lwów 1904<br>2 K | Tarnowski — Bobin, Wyp. t. I. wyd. III. t. II. wyd II. po 3 kor.<br>Zathey, Antologia grec. op. 4 K, rzymska, opr. 3 K | Gramatyka jak w kl. III.<br>Petelenz Werner, Deutsches Lesebuch für die VII Kl.<br>Opr. 3 K 30 h | J Amborski, Wypisy francuskie. Cz. I.<br>Lwów 1896<br>Opr 3 kor. | — |
| VII. | Ks. Jougan, Historya kościoła katolickiego.<br>Wyd. II. 2 K | Wapler-Stefanowicz,<br>Histor. chrz. katol. cerkwi<br>Lwów 1886<br>Opr. 2 K 40 h<br>(Wyczerp.) | Tarnowski i Bobin, Wyp. t. II wyd. II.<br>Opr. 3 kor.<br>Zathey, Antologie, jak w kl. VI. | Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VIII. Kl. der Gymn.,<br>Lwów 1894<br>Opr. 4 K 40 h | J. Amborski, Wypisy francuskie Cz. II.<br>Lwów 1897<br>Opr. 4 kor. | — |

obowiązkowych na rok szk. 1906/1907.

| Historya | Matematyka | Historya naturalna | Fizyka | Chemia | Geometrya wykreślna |
|---|---|---|---|---|---|
| Pieniążek, Opowiadania z dziejów kraju rodzinnego Lwów 1895. Opr. 1 kor. | Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część I. Wydanie 5. Sanok 1906. Opr. 1 K 20h | Nussbaum-Wiśniowski, Wiadomości z zoologii 3 K 20 h Rostafiński, Botan. dla kl. niż. wyd. V. Opr. 2 K 30 h | — | — | — |
| Zaleski, Opowiadania z dziejów austryackich i powszechn. wyd. II Opr. 1 kor. | Soleski i Fąfara, Arytmetyka na I. II. kl. Lwów 1894, Opr. 1 K 20 h | Te same podręczniki jak w kl. I. | — | — | Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa Cz. I. wyd. VIII. Opr. 1 K 50 h |
| Zipper, Opowiadania z mitologii Greków i Rzymian. Opr. 2 K 40 h | Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry cz. II. wyd. III. Opr. 1 kor. | — | Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższ. klas. Wyd. IV. Opr. 2 kor. | — | Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, Cz. II. wyd. VI. Opr. 1 K 50 h |
| Zakrzewski, Historya powszechna, Cz. I. wyd. III. Opr. 2 K 40 h | Dziwiński, Zasady algebry, wyd. II. Opr. 3 K 60 h | — | jak w kl. III. | Sucheni, Chemia w połączeniu z mineralog. Lwów 1904 2 kor. | jak w kl. III. |
| Zakrzewski, Historya powsz. cz. II. wyd. IV. Opr. 2 K 40 h Cz. III. wyd. II. Opr 2 K 80 h Lewicki, Zarys dziejów Polski. wyd. III. Opr. 2 kor. | Algebra jak w kl. IV. Mocnik Maryniak Geometrya wyd. V. Opr. 4 kor. Kranz, Logarytmy, Opr. 1 K 20 h | Rostafiński, Botanika szk. dla klas wyższych wyd. II. 3 K | — | Bruner i Tołłoczko, Chemia nieorganiczna Kraków 1905 3 K 50 h | Łazarski, Zasady geometryi wykreślnej (z atlasem), wyd. II. Opr. 3K 40 h |
| Zakrzewski, Historya powsz. cz. III. wyd. II Opr 2 K 80 h Lewicki, Zarys dziejów Polski, jak w kl. V. | Jak w kl. V. nadto: Kranz, Zbiór zadań Opr. 3 K 50 h Trygonometrya kulista w zadaniach, Kraków 1903, 30 h. | Petelenz, Zoologia dla klas wyższych wyd. II. Opr. 3 kor. | Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas Wyd. III. Opr. 3K 40 h | Duchowicz-Bolland, Chemia organiczna. Lwów 1906. | jak w kl. V. |
| Jak w kl. V. i VI. nadto Głąbiński—Finkel, Historya i statyst. austro-węg. monarchii wyd. II. Opr. 2 K | Te same podr. jak w kl. VI. | Wiśniowski, Zasady mineralogii i geologii Lwów 1902 Opr. 2 K. 50 h. | jak w kl. VI. | — | jak w kl. V. |

## G. b) Wykaz lektury
na rok szkolny 1906/1907.

JĘZYK POLSKI.

KLASA V. 1. „Treny“ Jana Kochanowskiego [60 h], 2. Kazania sejmowe Skargi [60 h], 3. Pamiętniki Paska [1 K 40 h]. — Dzieło 1. i 2. w wydaniu Westa w Brodach, 3. w wydaniu Towarz. naucz. szkół wyż.

KLASA VI. 1. Krasicki, Satyry [40 h], 2. Niemcewicz, Powrót posła [80 h], 3. „Barbara Radziwiłłówna“ Felińskiego [60 h], 4. Mickiewicz Ballady i romanse [60 h]. — Dzieło 1. w wydaniu „Mrówki“, 2. w wydaniu Towarz. naucz. szkół wyższych, 3. i 4. w wydaniu Westa.

KLASA VII. 1. Mickiewicz „Wallenrod“ [60 h], 2. Malczewski „Marya“ [60 h], 3. Słowacki „Lilla Weneda“ [60 h], 4. Krasiński „Nieboska Komedya“ [60 h], 5. „Powrót do gniazda“ J. I. Kraszewskiego [1 K 20 h]. — Dzieła 1. — 4. w wyd. Westa, 5 w wyd. Zuckerkandla.

JĘZYK NIEMIECKI.

KLASA V. 1. Körner „Zriny“, 2. Schiller „Jungfrau von Orleans“.

KLASA VI. 1. Lessing „Emilia Galotti“, 2. Schiller „Kabale und Liebe“, 3: Goethe „Hermann und Dorothea.

KLASA VII. 1. Goethe „Iphigenie auf Tauris“, 2. Goethe „Egmont“, 3. Schiller „Wilhelm Tell“.

Wszystkie dzieła w wyd. Graesera [tomik po 50 h].

## G. c) Podręczniki
do nauki języka ruskiego.

KLASA III. Kokorudz - Konarski Gramatyka, Lwów 1900. 2 Kor. Барвіньский, Читанка руска для шкіл виділових. Львів 1900 1 K. 40 h.

KLASA IV. Gramat jak w kl. III. — Барвіньский, Виїмки з народної літератури україньско-рускої XIX. в. для семинарів учительских Ч. I. 3 K.

KLASA V. Барвіньский, Виїмки Ч. I. 3 K. Ч. II. 4 K- — Na lekturę obowiąz.: Костомарів „Дві рускї народности“ в II. томі „Історичної бібліотеки“. Ціна 5 K.

KLASA VI. Барвіньский, Виїмки Ч. II. — Na lekturę obowiąz.: Цеглиньский „Кара совісти“ народна драма в V. діях. Ціна 1 K.

# III. ZBIORY NAUKOWE.

## I. BIBLIOTEKA.

### *a) Biblioteka nauczycielska.*

Zawiadowca: naucz. Witołd Zoseł.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Z końcem roku szk. 1905 liczyła dzieł: | . | 1411 | w | 2492 tomach |
| W ciągu roku szk. 1906 przybyło dzieł | . | 40 | w | 144 „ |
| Stan biblioteki z końcem r. szk. 1906 wynosi dzieł | | 1451 | w | 2636 tomach |

Prenumerowano następujące czasopisma:

1. Biblioteka warszawska, 2. Kwartalnik historyczny, 3. Muzeum, 4. Pamiętnik literacki, 5. Przewodnik bibliograficzny, 6. Przewodnik naukowy

i literacki, 7. Wszechświat, 8. Literaturno-naukowyj Wistnyk, 9. Chemiker Zeitung, 10. Das literarische Echo, 11. Verordnungsblatt f. d. Dienstbereich d. Min. f. K. u. U., 12. Archiv für Antropologie, 13. Zeitschrift für mathem. u. naturwiss. Unterricht. 14. Zeitschrift für f. d. Realschulwesen, 15. La Revue, 16. Poradnik językowy, 17. Zeitschrift f. Zeichen u. Kunstunterricht.

W darze otrzymywała biblioteka: 1) Zeitschrift für österr. Volkskunde, 2) Wydawnictwa Ak. Umiejętności w Krakowie, 3) Wiadomości statystyczne tom X. zeszyt 2. i 3. (od Wydz. Kraj.).

W ciągu roku szkolnego przybyły następujące dzieła:

(Ciąg dalszy katalogu z r. 1904/5).

I. 1. Biblioteka warszawska 1905 4 t. B. 228, — 7. Muzeum, Lwów 1905, 1, K. 46. — 12. Przewodnik bibliograficzny, Kraków 1905, 1, B. 193.— 13. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1905 1, B. 293. — 14. Literarisches Zentralblatt f. Deutschland Leipzig 1905. B. 364. — 20. La Revue, Paris 1905, 6, B. 311. — 21. Literaturno-naukowyj Wistnyk. Lwiw 1905, B. 326. — 22. Pamiętnik literacki, Lwów 1905, B. 339. — 23. Rodzina i Szkoła z dod. Wiedza i praca, Lwów 1905, B. 372.

II. 23. Bulthaupt Heinrich: Dramaturgie des Schauspiels 2 Bde, Oldenburg 1903—5, B. 405.

III. 5. Encyklopedya wychowawcza t. VII. Warszawa 1905, B. 192. — 30. Zeitschrift f. d. Realschulwesen, Wien 1905, K. 42. — 36. Dziennik urzędowy c. k. Rady szk. Kraj. w Galicyi, Lwów 1905 8° 1, K. 136.— 37. Rein: Enzyklopädisches Handbuch der Pädagogik. Langensalza t. III, IV, 1905/6, B. 365. — 42. Sully-Szycówna Psychologia wychowawcza. Warszawa 1905, B. 408.

VI. 89. Dzieła A. Mickiewicza. Wyd. Tow. lit. A. M. t. IV. Lwów 1905. B. 327. — 93. Tarnowski Stanisław: Historya literatury polskiej t. IV., V. Kraków 1905. B. 347. — 192. Żuławski Jerzy: Ijola, Lwów 1905. B. 394. — 193. Kasprowicz Jan: Uczta Herodyady, Lwów 1905, B. 395.— 194. Schillers sämmtliche Werke in 16 Bd. Stuttgart 1893/4, B. 396.— 195. Goethes sämmtliche Werke in 36 Bd., B. 397. — 196. Brückner Aleksander: Mikołaj Rej, Kraków 1905, B. 398. — 197. Gostomski Walery: Z przeszłości i teraźniejszości, Warszawa 1904. B. 339. — 198. Klaczko Julian: Szkice i rozprawy literackie, Warszawa 1904. B. 403.— 199. Brückner Aleksander: Dzieje literatury polskiej w zarysie. Warszawa 1903. B. 406. — 200. Feldmann Wilhelm: Henryk Ibsen, Warszawa 1906, B. 407.

VIII. 69. Zeitschrift f. d. österreichische Volkskunde, Wien 1905 C. 168. — 81. Achelis Th.: Moderne Völkerkunde, Stuttgart 1896, C. 224. — 82. Łoziński Walery: Doliny rzek wsch. karpackich i podolskich, Lwów 1905, C. 229. — 83. Neumayr Melchior: Dzieje ziemi t. I. Warszawa 1906, C. 231.

IX. 81. Kwartalnik historyczny. Lwów 1905, C. 196. — 92. Ruska istoryczna biblioteka t. I—X. Ternopil-Lwiw 1886—1900, C. 223. — 93. Gawroński Rawita: Bohdan Chmielnicki, Lwów 1906, C. 225. — 94. Burckhardt Jakób: Kultura Odrodzenia we Włoszech, Kraków 1905 C. 226.

XI. 100. Ztschr. f. mat. u. naturw. Unterricht, Leipzig u. Berlin, 1905, D. 193. — 111. Sturm Ambros: Geschichte d. Mathematik, Leipzig 1904, D. 201. — 112. Bachmann Paul: Zahlentheorie I. Th. Leipzig 1892, D. 202. — Dickman Josef: Anwendung der Determinanten, Leipzig 1889, D. 203. — 114. Mittenzwey: Mathematische Kurzweil, Leipzig

1904, D. 204. — 115. Biermann Otto: Elemente d. höheren Mathematik, Leipzig 1895, D. 205. — 116. Schröder Richard: Die Anfangsgründe der Differentialrechnung. D. 212.

XII. 85. Zeitschrift f. Ethnologie, Berlin 1905, F. 96. — 87. Wszechświat. Warszawa 1905, F. 85.

XIII. 144. Lunge Georg: Chemisch technische Untersuchungsmethoden. Berlin 1905. t. III. E. 156. — 148. Ebert H.: Einleitung zum Glasblasen. Leipzig 1904. E. 158.

XIV. Zeitschrift f. Zeichen u. Kunstunterricht. Wien 1905, H. 58. — 88. Schüssler Rudolf: Orthogonale Axonometrie, Leipzig 1905, D. 206. — 89. Schill Rudolf: Maturitätsaufgaben aus der darstellenden Geometrie I. Th. Wien 1904. D. 207. — 90. Fiedler Wilhelm: Cyklografie. Leip-1882. D. 208. — 91. Weiler A.: Parallelprojektion u Axonometrie. Leipzig 1896, D. 209. — 92. Reusch: Die stereographische Projektion, Leipzig 1881, D. 210. — 93. Schmehl: Die Elemente d. darstell. Geometrie. Giessen 1899. D. 211. — 94. Czernecki: Podręcznik do nauki kaligrafii. Lwów 1904. H. 59. — 95. Chłędowski Kaz.: Siena, Kraków 1904, H. 60. — 96. Mokłowski Kaz.: Sztuka ludowa w Polsce, Lwów 1903, H. 61.

### *b) Czytetnia uczniów.*

Zawiadowca: prof. Karol Staniewicz.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| W roku szk. 1906 przybyło do czytelni dzieł | polskich | 49 | w | 53 | tomach |
| „ | ruskich | 25 | „ | 26 | „ |
| „ | niemieckich | 29 | „ | 32 | „ |
| „ | irancuskich | 7 | „ | 7 | „ |
| razem dzieł | | 110 | w | 118 | tomach |

W szczególności przybyły następujące dzieła polskie: Biała gołąbka, przez Teresę Jadwigę. — Za oceanem, przez Teresę Jadwige. — Nad dalekim, cichym fiordem, Agot Gjems-Selmer. — Kręte drogi, przez Fr. Hoffmanna. — Z przeszłości. przez Teresę Jadwigę. — Z lat minionych, przez Teresę Jadwigę. — Wieczory jesienne przez A. Z. Dąbrowę. — Wybór bajek Andersena, spolszcz. Wanda Młodnicka. — Oblężenie Paryża przez W. Trąmpczyńskiego. — Z dziedziny przyrody i przemysłu, M. Brzeziński. — Na skrzydłach fantazyi, Jadwiga Warukówna. — Orlęta, W. Gąsiorowski. — Syn marnotrawny, Józef Weyssenhoff. — Boruta, K. Gliński. Jak liście z drzew strącone... Jan Łada (ks. Gnatowski). — Juliusz Kossak studyum, Stanisław Witkiewicz. — Słomiany ogień, Ar. Gruszecki. — Gadzina, Ludwik Stasiak. — Anastazya, Eliza Orzeszkowa. — Dworzanin, Ł. Górnicki. — Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta, Bronisław Gubrynowicz. — O klasyczności i romantyczności, K. Brodziński. — Zwycięzcy, Artur Gruszecki. — Czciciel potęgi, Eliza Orzeszkowa. — Zabawy i gry naukowe, uprawiane w parku dra. Jordana, zebrał dr. Maryan Tokarski. — Mrok, Ad. Krechowiecki. — Olbrachtowi rycerze, Zygm. Kaczkowski. — Powieści huculskie, Juliusz Turczyński. — Serce, Edm. de Amicis, przekł. M. Konopnickiej. — Listy z Japonii, Rud Kipling. — Oblężenie Paryża, Włodz. Trąmpczyński. — O krasnoludkach i o sierotce Marysi, Marya Konopnicka. — Opowiadania z niwy naukowej, St. Kramsztyk. — Ramoty i ramotki, A. Wilkoński. — Marya Stuart, Fr. Schillera, tłom. M. Budzyński. — Misye katolickie, rok 1905. — Grześ w legionach polskich

dr. Karol I. Nitmann. — ...I pieśń niech zapłacze, El. Orzeszkowa. — Relikwia Helenki, St. Nowiński. — Sakuntala, Kalidasa, przełożył Adolf Strzelecki. — Nowelle, H. Sienkiewicz. — Na normandzkim brzegu, Ci mali, Marya Konopnicka. — Światła, nowele, M. Rodziewiczówna. — Przed burzą, St. Nałęcz Ostrowski. — Historyą mego życia, Helena Keller, przeł. Alina Świderska. — Jerychonka, M. Rodziewiczówna. — Korea, W. Sieroszewski. — Na przełęczy, St. Witkiewicz. — Rys dziejów sztuki strrożytnej Mich. Lityński.

*Dzieła ruskie:* Twory Hryhoryja Kwitki Osnowianeńka. — Twory Iwana Kotlarewskoho. — Osyp Makowej, opowidanja. — Biblioteka dla ruskoj mołodeży, wypusk XI., 1896. — Biblioteka dla rus. moł. wypusk XXI. XXII. i XXIII., 1899. — Bibl. dla rus. moł. wyp. XXIV. XXV. i XXVI, 1899. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XXVII. XXVIII. i XXIX., 1900. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XXX. XXXI. i XXXII., 1901. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XXXIII. XXXIV. i XXXV., 1902. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XXXVI. XXXVII. i XXXVIII., 1902. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XXXIX. XL. i XLI., 1903. — Bibl. dla rusk. mołod., wyp. XLII. XLIII. i XLIV., 1904. — Twory Leonida Hlibowa. — Morozenko, powist, Panas Myrnyj. — Dezertyr i ynszi opowidanja, Stefan Kowaliw. — Za Kadylnu, Denys Łukijanowycz. — Hromadski promysłowci, Stefan Kowaliw. — Robinzon Kruzo, zładyła K. M. — Opowidanja Ołeksandra Katrenka. — Twory Iwana Tobilewicza (Karpenka-Karoho). — Priczepa, powist Iwana Neczuja. — Pomiż worohamy, powist Iwana Łewićkoho. — Parasia, komedija, Łew Łopatyńskij. — Pid chmarnim nebom, wirszi, Wasil Czajczenko. — Lis Mikita, z nimećkoho pererobyw Iwan Franko.

*Dzieła niemieckie:* Jörn Uhl, Roman von Gustav Frenssen. — Höhenfeuer, Peter Rosegger. — Frau Sorge, H. Sudermann. — Martin Salander v. Keller. — Novellen v. Paul Heyse. — Romeo und Julia auf dem Dorfe v. Gottfried Keller. — Der arme Heinrich v. Gerhart Hauptmann. — Die versunkene Glocke v. Gerhart Hauptmann. — Der Probekandidat v. Max Dreyer. — Das Gemeindekind v. Marie von Ebner Eschenbach. — Goethes Faust (erster Theil). — Lorbeerkranz und Dornenkrone v. Osk. Höcker. — Das Licht und die Farben v. Dr. Leo Graetz. — Der Mond v. Dr. Juljus Franz. — Die Weltauschauungen der grossen Philosophen der Neuzeit von Dr. Ludwik Busse. — Germanische Mythologie v. Julius von Negelein. — Sichtbare und unsichtbare Strahlen v. Prof. Dr. B. Börnstein und Prof. Dr. W. Marckwald. — Die Anfänge der menschlichen Kultur v. Dr. Ludwik Stein. — Reinecke Fuchs v. Goethe. — Hamlet. W. Shakespeare übers. v. A. W. Schlegel, — Wallenstein v. Schiller. — Albrecht Dürer v. Dr. Rudolf Wustmann. — Die Eisenbahnen v. F. Hahn. — Die Münze v. Arn. Luschin von Ebengreuth. — Schiller v. Theobald Ziegler. — Julius von. Tarent v. Joh. Ant. Leisewitz. König Lear v. Will. Shakespeare, übers. v, Heinr. Voss.

*Dzieła francuskie:* De l' Allemagne par Madame de Staël. — Lettres de mon moulin, Alphonse Daudet. — La peau de chagrin, H. de Balzac. — Le père Goriot, H. de Balzac. — Le disciple, Paul Bourget. — L'anneau d'améthyste par Anatole France. — Madame Chrysanthéme par Pierre Loti.

Administracya „Misyi Katolickich" przesyłała także i w tym roku to cenne czasopismo bezpłatnie dla czytelni uczniów, za co Jej Dyrekcya niniejszem składa podziękę. — Dzieła polskie wypożyczał uczniom raz w tygodniu zawiadowca czytelni, a to osobno uczniom trzech klas najniższych, a osobno czterech klas wyższych. Dzieła ruskie objął w zawiadowstwo prof.

Terlecki, a po urlopowaniu prof. Terleckiego zast. naucz. Bojcun, niemieckie prof. Heller, a po śmierci prof. Hellera zast. naucz Mosler, francuskie zaś prof. Zamorski i wypożyczali je uczniom także raz na tydzień. Uczniowie korzystali z czytelni bardzo pilnie.

Przy zaciąganiu książek do inwentarza czytelni zachowywano należytą ostrożność, aby one swą treścią potrzebom młodzieży odpowiadały.

Stan czytelni z końcem roku szk. 1905/1906 wynosi:

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| dzieł polskich | 779 | w | 1064 | tomach |
| „ ruskich | 279 | „ | 284 | „ |
| „ niemieckich | 289 | „ | 428 | „ |
| „ francuskich | 75 | „ | 88 | „ |
| ogółem dzieł | 1422 | w | 1864 | tomach. |

## 2. ZBIÓR GEOGRAFICZNO-HISTORYCZNY.

Zawiadowca: prof. Jan Kobak.

W roku szk. 1906. zakupiono: Globus do rozkładania na półkule o średnicy 47 cm. i 4 obrazy geograficzne Hölzla jako ciąg dalszy do 37 obrazów tego samego wydania, nabytych w r. 1903.

Stan zbioru obejmuje w 101 liczbach inwentarza: globusów 4, przyrządów 2, map i obrazów geogr. 196, atlasów i dzieł obrazowych 15, obrazów historycznych 86.

## GABINET HISTORYI NATURALNEJ.

Zawiadowca: prof. Witołd Schreiber.

W r. szk. 1906. zakupiono: 5 modeli zwierząt z dawniejszych epok geologicznych, 3 tablice zoologiczne Lendenfelda (№ 29—31), wyobrażające rozwój jaja kurzego i 1 tablicę somatologiczną tego samego autora (№ 9), przedstawiającą muskulaturę na powierzchni ciała ludzkiego, od przodu, 1 mikroskop, 1 ważkę automatyczną i 13 sztuk przedmiotów szklanych i drobnych przyrządów do sporządzania preparatów mikroskopowych.

Stan zbiorów: okazów zoologicznych 284, pudełek z owadami 6, modeli zoologicznych 20, tablic ściennych 225, zielników 8, nasion i owoców 88, modeli botanicznych 37, preparatów mikroskopowych 9, okazów mineral. i geognost. 646, modeli mineralogicznych 135, sprzętów i narzędzi 59.

## GABINET FIZYKI.

Zawiadowca: naucz. Zdzisław Thullie.

W roku szk. 1906 przybyły przyrządy: Tarcza wedł. Handla do wykazania prawa dla momentów, ważka Jolly'ego, naczynie szkl. w kształcie klina do okazania zjawisk włoskowatości, model motoru gazowego, hygrometr włosowy Saussure'a, kalorymetr lodowy Lavoisiera i Laplace'a, aparat projekcyjny wedł. Berghoffa z ławką optyczną, kondenzatorem 150 mm. i przyrządem do projekcyi pionowej, 3 żarówki. Inwentarz wykazuje liczb:

| | |
|---|---|
| w dziale I. Ogólne własn. ciał | 20 |
| „ „ II. Mechanika | 46 |
| „ „ III. Hydrodynamika i hydrostatyka | 32 |
| „ „ IV. Aerostat. i aerodyn. | 20 |
| w dziale V. Akustyka | 22 |
| „ „ VI. Nauka o cieple | 49 |
| „ „ VII. Optyka | 58 |
| „ „ VIII. Elektr. i magnet. | 116 |
| „ „ IX. Narzędzia | 48 |

## 5. GABINET CHEMII.

Zawiadowca: naucz. Dr. Arnold Bolland.

W ubiegłym roku szkolnym zakupiono z ważniejszych przyrządów: aparat do oznaczania punktu topliwości, okular do mikroskopu z podziałką mikrometryczną, depresyometr Eykmana, nitrometr, ciężarki analityczne, aparat Kippa, przyrządy do analizy spektralnej i miarowej, kilka statywów metalowych, 2 aspiratory, zbiór minerałów, nadto kilka drobniejszych przyrządów i odczynników do analizy chemicznej.

Stan poszczególnych działów inwentarza jest następujący:

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| I. | Rozmaite narzędzia | 88 liczb. | VI. | Przyrządy metalowe | 77 liczb. |
| II. | Przyrządy do mierzenia | 18 „ | VII. | „ z drzewa | 28 „ |
| III. | Naczynia szklane | 127 „ | VIII. | Rozmaitości | 46 „ |
| IV. | „ porcelanowe | 20 „ | IX. | Produkta surowe | 57 „ |
| V. | „ do gotowania | 71 „ | X. | Chemikalia | 503 „ |

XI. Minerały 46 liczb.

## 6. ZBIÓR ŚRODKÓW NAUKOWYCH DLA GEOMETRYI I RYSUNKÓW GEOMETRYCZNYCH.

Zawiadowca: naucz. Jan Suchanek.

W r. sz. 1906 zakupiono: 1 trójkąt prostokątny, równoramienny do rysowania na tablicy, 1 liniał żelazny, zbiór pręcików drewnianych, 2 modele przenikania się brył; model, uwidoczniający rzuty koła na 3 płaszczyzny rzutów, 1 egz. tablic z wzorami pisma.

Stan zbioru z końcem roku szkolnego 1906.

| | | |
|---|---|---|
| a) przyrządów rys. l. inw. 10 | | c) przyrządów rozm. l. inw. 5 |
| b) „ miernicz. „ 9 | | d) modeli geom. „ 25 |

e) wzorów rysunkowych liczb inw. 6.

## 7. ZBIÓR ŚRODKÓW NAUK. DO NAUKI RYSUNKÓW ODRĘCZNYCH.

Zawiadowca: prof. Franciszek Kraśnicński.

Do zbioru przybyło: 4 modele drezdeński Elsnera (kapliczka, domek, studnia, widok nad brzegiem wody), 6 naczyń glinianych, 6 naczyń szklanych, 1 kosz na odpadki papieru, 1 lichtarz bronzowy, 1 taca i 10 kawałków rozmaitych materyi.

Zbiór obejmuje z końcem roku szk. w 95 liczbach: a) przyrządów pomocniczych 7, b) dzieł z wzorami 31, c) modeli 389 (drucian. 24, drewn. 61, gipsow. 304), d) okazów martwej natury 81.

## 8. ZBIÓR PRZYRZĄDÓW DO NAUKI GIMNASTYKI.

Zawiadowca: naucz. Antoni Pabijan.

W r. 1906 sprawiono dwie żerdzie jasionowe do wspinania się. Stan inwentarza założonego w r. szk. 1901/2: liczb 29.

## IV. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szk. 1905/6 rozpoczęto dnia 3. września uroczystem nabożeństwem z wezwaniem Ducha św.

Liczba uczniów przyjętych zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 55, ubyła też jedna klasa równorzędna, tak, że było ich ogółem 4.

Dnia 4. września po nauce (o g. 11.) odczytano i objaśniono przepisy karności, osobno uczniom z klas I. — III., a osobno uczniom z klas IV. — VII.

Dnia 9. września w wigilię siódmej rocznicy śmierci ś. p. Najj. Cesarzowej Elżbiety, wysłuchali uczniowie z nauczycielami zakładu uroczystej mszy żałobnej odprawionej w kościele OO. Dominikanów i cerkwi za spokój duszy zmarłej Monarchini.

Dzień 4. października, jako dzień Imienin Najj. Pana obchodził zakład uroczystem nabożeństwem dziękczynnem.

Dnia 19. listopada odbyło się nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Najdostojniejszej Cesarzowej Elżbiety, która za życia obchodziła w tym dniu uroczystość Swojej Patronki.

Dnia 18. grudnia (o 4. godz. popoł.) urządziła młodzież szkolna pod przewodnictwem nauczycieli Zamorskiego i Soleckiego uroczysty obchód ku czci wieszcza Adama Mickiewicza.

Dnia 13. marca rozpoczęła się lustracya zakładu przez c. k. Radcę Dworu i kraj. Inspektora szkół Pana Jana Frankego, która trwała do dnia 21. marca włącznie.

Dnia 15. marca wprowadzono w mieście rachubę czasu według zegara średnio europejskiego, wskutek czego na podstawie porozumienia się wszystkich zarządów szkolnych w mieście postanowiono rozpoczynać naukę o godz. $^1/_2$ 8 rano i odpowiednio do tego regulować czas wszelkich lekcyi przed i po południu.

Dnia 31. marca (o godz. 4. popoł.) odbyła się uroczystość szkolna poświęcona pamięci wieszcza ruskiego Tarasa Szewczenki, której przygotowaniem kierował nauczyciel Alex. Bojcun.

Dzień 24. kwietnia był dniem wielkiej żałoby. Przedpołudniem uczestniczyli uczniowie zakładu pod przewodnictwem nauczycieli w nabożeństwie żałobnem za spokój duszy ś. p. **Jana Króżla**, profesora tutejszego gimnazyum z językiem wykładowym polskim, zmarłego w sile wieku dnia 10. kwietnia, w czasie wielkanocnych feryi szkolnych, a popołudniu w głębokim pogrążeni żalu, odprowadzili przy współudziale młodzieży wszystkich miejscowych średnich zakładów naukowych i kilkotysięcznego orszaku złożonego z ludzi wszystkich wyznań i stanów, na miejsce wiecznego spoczynku zwłoki ukochanego profesora bł. pamięci **Samuela Hellera**.

# Bł. p. SAMUEL HELLER

urodził się dnia 15. grudnia 1859 we Lwowie. Tu ukończył nie bez walki o byt gimnazyum i wydział filozoficzny, poświęciwszy się germanistyce. Tu też w r. 1893 rozpoczął działalność nauczycielską jako zast. nauczyciela w II. gimnazyum, w tem samem, którego przedtem był uczniem, a po chlubnem złożeniu egzaminu nauczycielskiego zajął z początkiem roku szk. 1897/8 posadę profesora języka niemieckiego w tutejszym zakładzie i na tej posadzie przepędził prawie lat dziewięć.

Zaraz od pierwszych czasów urzędowania na tem stanowisku uprzejmością i prostotą swą, sumiennością i wytrawnością, jakoteż znamienitem przygotowaniem zawodowem dał się poznać jako człowiek niepowszedni. Pokochali Go rychło uczniowie, przylgnęli do Niego koledzy młodsi i starsi, otoczyła Go zaufaniem i szacunkiem publiczność.

Gorliwą i w plony obfitą Jego pracę ceniła zawsze wysoko przełożona Władza. Rada Szkolna krajowa wyraziła Mu w r. 1899 w osobnym dekrecie uznanie za rozprawę naukową: „Eichendorffs Einfluss auf Heines Lyrik", ogłoszoną w sprawozdaniach dyrekcyi II. gimnazyum we Lwowie w latach 1896/7 i 1897/8; w roku zaś 1904 powołała go do ankiety, której celem było zastanowienie się nad potrzebnemi zmianami w planie nauki języka niemieckiego, polecając mu przygotowanie referatu w kierunku uproszczenia materyału historyczno-literackiego. W roku 1900 udzieliło Mu Ministerstwo Wyzn. i Ośw. stypendyum na podróż naukową do Niemiec, którą przedsięwziął z zapałem i z niemałem powodzeniem.

Oprócz rozprawy naukowej, wspomnianej powyżej, wydał drukiem zwięzły podręcznik literatury niemieckiej: „Kurzer Abriss der deutschen Literaturgeschichte als Repetitorium und zum Selbstunterrichte, który w r. 1904 ukazał się w drugiem wydaniu.

Z usilnością nie mniejszą jak wśród murów szkolnych rozwijał skuteczną czynność w miejscowem Kole Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych i na niwie pracy obywatelskiej i społecznej jako członek „Sokoła", „Towarzystwa Szkoły Ludowej", „Towarzystwa dla wspierania ubogiej uczącej się młodzieży izraelickiej", „Bursy żydowskiej" i innych. Jako głowa rodziny uosabiał w sobie wzór troskliwości i poświęcenia dla dobra swych najbliższych.

W ten sposób stosunek bł. p. prof. Hellera do otoczenia, zawiązany pod dobrą wróżbą po przybyciu do tutejszej szkoły, nie utracił nic z czasem, ale coraz pomyślniej się rozwijał. Dobrej sławie, która otoczyła Jego imię czas przyczyniał tylko blasku. Wymownym tego dowodem był pogrzeb Jego, który przybrał rozmiary wspaniałej manifestacyi żałobnej, z jaką składają do grobu tylko zwłoki zasłużonych ludzi.

Choć odszedł, pamięć Jego pięknego żywota, Jego szlachetnych myśli i czynów nie rychło zgaśnie, ona będzie dlań w późne lata wspaniałym pomnikiem, który mu w sercach swych zgotują ci wszyscy bez różnicy wyznania i narodowości, którzy Go za życia wysoko szanowali i cenili i ci których wdzięczność sobie zasłużył.

Cześć Mu!

Dnia 21. czerwca obchodził zakład uroczystość Patrona św. Alojzego. Uczniowie obu obrządków wysłuchali w kaplicy szkolnej uroczystej Mszy św. i pięknej nauki religijno-moralnej wypowiedzianej w wymownych słowach przez Przewiel. Ks. Wład. Wojtonia, Rektora OO. Jezuitów.

Dnia 28. czerwca odprawiono żałobne nabożeństwo za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda Dobrotliwego.

Do spowiedzi i Komunii św. przystępowali uczniowie wspólnie 3 razy w ciągu roku, rekollekcye zaś wielkanocne odprawili w dniach od 1.—4. kwietnia włącznie (na mocy rozp. c. k. Rady Szk. kr. z d. 1. marca 1906 l. 7.974).

---

C. k. Rada Szk. kraj. przyznała rozp. z dnia 4. paźdz. 1905 l. 35.560 pierwszy dodatek pięcioletni do płacy profesorom Witołdowi Schreiberowi i Janowi Zamorskiemu od 1. września 1905, a rozporządzeniem z 13. stycznia 1906 l. 1199 potwierdziła w zawodzie nauczycielskim rzeczywistego nauczyciela Franciszka Kraśnieńskiego i nadała mu tytuł c. k. profesora.

C. k. Rada Szkol. kraj. zozporz. z dnia 8. lutego 1906 l. 50.252 uzupełniła kwotą 464 K. 40 h. własne fundusze zakładu, przeznaczone na sprawienie środków naukowych, do ustanowionej normalnej wysokości.

C. k. Ministerstwo Wyzn. i Ośw. rozporządzeniem z 27. paźdź. 1905 l. 17.641 udzieliło nadzwyczajnej dotacyi w kwocie 1900 K. na potrzeby wewnętrznego urządzenia. Z tej dotacyi sprawiono do gabinetu chemii przyrząd systemu „Sirius“ do wytwarzania gazu świetlnego kosztem zwyż 1000 koron. (R. S. K. 12. I. 1906 l. 46.480 i 11. V. 1906 l. 8114).

Na konserwacyę budynku szkolnego wstawiło c. k. Ministerstwo W. i O. do budżetu państwowego za rok 1906 kwotę 500 K. i upoważniło c. k. Radę Szk. kraj. aby od r. 1907 wstawiała do budżetu na cel powyższy 800 K. rocznie. (R. S. K. 1. V. 1906 l. 16.499).

---

Pierwsze półrocze zakończono 30. stycznia, drugie rozpoczęto 3. lutego wysłuchaniem Mszy św. w kaplicy szkolnej pomiędzy 8—9 godz. rano.

Rok szkolny zakończono (na mocy osobnego rozporządzenia) 14. lipca uroczystem naboż. dziękczynnem, po którem odśpiewano „Hymn ludu“.

## V. WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

1. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 19. września 1905 l. 37.177/05, którym polecono Dyrekcyom szkół realnych, aby po myśli ustępu 5. §. 18. ustawy z 24. sierpnia 1899 o szkołach realnych galic. nie przyjmowały i nie przedkładały Radzie Szk. kr. podań o przypuszczenie do egzaminów poprawczych z matematyki, geometryi wykreślnej lub rysunków odr. takich uczniów, którzy z końcem pierwszego półrocza okazali w tych przedmiotach postęp niedostateczny.
2. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 9. lutego 1906 l. 3.635, którym udzielono do wiadomości nowy plan nauki religii dla klas niższych według reskr. c. k. Ministerstwa W. i O. z 16. stycznia 1906 l. 47.887. Według tego planu, który ma być przeprowadzony stopniowo, począwszy od roku szk. 1906/7, przypada na poszczególne klasy następujący zakres nauki: I. i II. kl. Katechizm wraz z odnośnemi objaśnieniami liturgicznemi. — III. kl. Półr. I. Liturgika jako osobny przedmiot. Półr. 2. Historya objawienia starego Zakonu. IV. kl. Historya objawienia nowego Zakonu.
3. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 28. lutego 1906 l. 6.684 zawierający pouczenia i przestrogi ze względu na obchodzenie się z materyałami wy-

buchowymi w życiu powszedniem używanymi. Według rozporz. c. k. Minist. W. i O. z 5. lutego 1906 l. 43.597 należy odczytywać te pouczenia corocznie uczniom czterech klas niższych przy rozpoczęciu roku szkolnego.

4. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 4. kwietnia 1906 l. 13.729, którym wskutek reskryptu c. k. Minist. spr. wewn. z 23. lutego 1905 l. 31.085 wystosowanego do c. k. gal. Namiestnictwa polecono pouczać młodzież szkolną przed feryami o zakazie wyrzucania podczas jazdy koleją z okien wagonów przedmiotów, które mogą uszkodzić osoby lub rzeczy.
5. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 6. kwietnia 1906 l. 14.831, którym polecono Dyrekcyom szkół średnich, aby żądały od prywatystów i eksternistów, przystępujących do egzaminów prywatnych i wstępnych o ile nie są im osobiście dobrze znani, fotografii zaopatrzonej na odwrotnej stronie stwierdzeniem identyczności osoby, którą fotografia wyobraża, przez władzę polityczną (c. k. Starostwo, c. k. Dyrekcya policyi, Magistraty miast Lwowa i Krakowa). Eksterniści, chcący przystąpić do egzaminu dojrzałości lub do egzaminu nadzwyczajnego, obowiązani są zawsze dołączyć do odpowiedniego podania taką fotografię.
6. Okólnik c. k. Rady Szk. kr. z 30. czerwca 1906 l. 26.194, z oznajmieniem, że wskutek rozp. Pana Ministra W. i O. z 21. czerwca 1906 l. 21.434 należy zakończyć bieżący rok szk. dnia 14. lipca.
7. C. k. Rada Szk. kraj. potwierdziła lub zaleciła następujące podręczniki szkolne, wydawnictwa i pomocnicze środki naukowe:
   a) L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemiecki dla kl. IV. szkół śred. Wyd. 3. we Lwowie 1904. (R. S. K. 6/7 1905 l. 18. 651).
   b) K. Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry dla niż. kl. Cz. I. na kl. I. i II. Wyd. 5. W Sanoku (R. S. K. 29/9 1905 l. 24.756).
   c) Ignacy Kranz, Zbiór zadań matematycznych. Podręcznik dla wyż. klas szkół śred. Wyd. 2. W Krakowie 1905 (R. S. K. 10/10 1905 l. 35.264).
   d) Dr. K. J. Petelenz, Deutsche Grammatik für die gal. Mittelschulen. Wyd. 3. We Lwowie 1906 (R. S. K. 18/10 1905 l. 37.931).
   e) O. Barwinskyj, Wyimky z narodnoi literatury ukr. — ruskoi XIX. w. dla wyż. klas szkił serednych. Cz. I. Wyd. 4. (R. S. K. 4/11 1905 l. 39.297).
   f) Wydawnictwa księgarni Westa w Brodach 1905: K. Brodziński, Wiesław wyd. Wł. Jankowski. — A. Mickiewicz, Dziady Cz. I. II. IV. i cz. III. wyd. Dr. K. Wojciechowski, Z. Krasiński. Noc letnia, Pokusa; wyd. T. Pini. — J. Słowacki, Beniowski; wyd. K. Zimmermann. — A. Mickiewicz, Pan Tadeusz; uwagi napisane przez prof. St. hr. Tarnowskiego. Słowacki, Auhelli; wyd. Dr. W. Hahn. — Fr. Morawski, Dworzec mego dziadka: wyd. Dr. St. Zathey. (R S. K. 13/11 1905 l. 39.464).
   g) L. Brunner i S. Tołłoczko, Chemia nieorganiczna. W Krakowie 1905 (R. S. K. 13/12 1905 l. 50.425).
   h) Franciszek Próchnicki i Józef Wójcik, Wypisy polskie dla I. kl. szkół gimn. i real. Wyd. IV. We Lwowie 1905 (R. S. K. 10/1 1906 l. 51.715)
   i) Fr. Próchnicki i Józef Wójcik, Wypisy polskie dla II. kl. Wyd. II. We Lwowie 1905 (R. S. K. 10/1 1906 l. 51.714).
   j) A. Bolland i B. Duchowicz, Chemia organiczna w zastosowaniu do potrzeb kl. VI. szkół real. We Lwowie. (R. S. K. 10/1 1906 l. 51.713).
   k) Dr. A. Korczyński, Podręcznik chemii nieorganicznej dla kl. V. szkół real. W Krakowie (R. S. K. 9/2 1906 l. 3.408).
   l) Antoniego Małeckiego, Gramatyka języka polskiego, szkolna. Wyd. 10. We Lwowie (R. S. K. 13/2 1906 l. 3.445).

m) Broszury Dr. Leona Burgersteina wydane nakładem c. k. Wydawnictwa książek szkol. we Wiedniu: Przepisy hygieniczne dla uczniów i uczenic. — O opiece domowej nad zdrowiem młodzieży szkolnej, (R. S. K. 14/3 1906 l. 8.187).
n) Wincenty Zakrzewski, Historya powszechna na klasy wyż. szkół śred. Tom II. Wyd. IV. W Krakowie, (R. S. K. 14/3 1906 l. 7.938).
o) Die gesundheitschädlichen Wirkungen des Alkoholsgenusses. Nach Sektionsbefunden des Hofrats Prof. Dr. Weichselbaum gemalt u. chromolitographiert von Dr. C. Hening, herausgegeben vom öster. Verein gegen Trunksucht Wien. (R. S. K. 14/3 1906 l, 8.998).
p) „Lud“, kwartalnik wydawany staraniem Towarz. ludoznawczego we Lwowie (R. S. K. 4/4 1906 l. 13.048).
r) Michał Lityński, Rys dziejów sztuki starożytnej. Lwów 1906 (R. S. K. 1/5 1906 l. 15.519).
s) German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl I. szkół śred. Wyd. 6. We Lwowie 1906. Ippoldt i Stylo, Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der gal. Mittelschulen, I. Th. V. kl. We Lwowie 1906. (R. S. K. 8/5 1906 l. 18.137).
t) „Polskie Muzeum“ wychodzące w Krakowie pod kierownictwem Dr. Felixa Kopery i Jul. Pagaczewskiego (R. S. K. 24/5 1906 l. 20.778).
u) Ks. Dr. Maciej Sieniatycki, Ogólna katolicka dogmatyka. We Lwowie 1906. (R. S. K. 11/6 1906 l. 19.729).
w) Józef Rostafinski Przewodnik do oznaczania pospolitych roślin. Wyd. III. Zeszyt I. i II. Kraków 1906 (R. S. K. 17/6 1906 l. 23.974).

## VI. EGZAMIN DOJRZAŁOŚCI.

### a) Egzamin główny.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się w dniach od 7. do 12. maja b. r. włącznie, ustny zaś pod przewodnictwem p. Franciszka Nowosielskiego, c. k. dyrektora szkoły realnej w Stanisławowie, w czasie od 5. do 13. czerwca włącznie.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu były następujące:

ODDZIAŁ I.

1. *Z języka polskiego*: Zestawić Konrada w Wallenrodzie z Konradem w Dziadach.

2. *Z języka niemieckiego*: Einfluss der modernen Verkehrsmittel auf die Bildung der Völker. — b) Przełożyć z języka polskiego ustęp z wypisów polskich dla kl. IV. szkół gimn. i real. (Lwów 1900) p. t. „Podróże i przemiany ziarnka piasku“ Str. 78) aż do wyrazów: „... aby wypocząć po wiekowej wędrówce.“

3. *Z języka francuskiego*: Przetłumaczyć ustęp p. t. „Une révolution économique (Appendice str. 94: 95) aż do słów: „... sur le commerce dispersé“.

4. *Z matematyki*: a) Osoba, mająca zabezpieczoną rentą r=1.405·06 K płatną przez 15 lat, pragnie obniżyć ją o tyle, aby mogła ją pobierać przez 25 lat. Jak wysoka będzie ta renta? ($p=4\%$) — b) Obliczyć powierzchnię czaszy, której wysokość jest 4 razy tak wielką, jak pierwiastek równania $\log 218 = \log(36^{5z} + 2688) - \log 48$, podstawą zaś jest koło: $x^2+y^2-8x$

—6 y + 9 = 0.—c) Dana jest elipsa $16x^2 + 25y^2 = 400$. Jak opiewa równanie paraboli, której wierzchołek schodzi się ze środkiem a ognisko z ogniskiem elipsy na dodatnim kierunku osi odciętych i pod jakim kątem przecinają się te krzywe?

5. *Z geometryi wykreślnej*: a) Dana jest prosta $\alpha$ i dowolny punkt a. Przez punkt wykreślić proste, które krzyżowałyby się z daną prostą pod kątem prostym i były od niej odległe o 2 cm. — b) Sześcian spoczywający na pł. poziomej obrócić o $45^0$ około osi, leżącej na pł. poziomej nachylonej do 0 X pod kątem $60^0$ i w tem położeniu wykreślić jego rzuty na 3 płaszczyzny rzutów. — c) Ostrosłup ścięty sześciościenny, umiarowy ($r=3$, $r_1=1{\cdot}5$, $h=6$), którego podstawa większa spoczywa na płaszczyźnie poziomej rzutów, nakryto płytą walcową współosiową ($r_2=2{\cdot}5$, $h_1=1$). Wyznaczyć cienie tych brył, gdy rzuty kierunku światła nachylone są do 0 X pod kątem $45^0$.

## ODDZIAŁ II.

1. *Z języka polskiego*: Wpływ Morza Śródziemnego na rozwój Europy.

2. *Z języka niemieckiego*: a) Welches sind die wichtigsten Ursachen der Kriege, die Europa u. Asien mit einander geführt haben? — b) Przełożyć ze Semkowicza Opowiadań z dziejów powsz. cz. III. (wyd. II. 1899 str. 186) ustęp p. t. „Wojna francusko-pruska".

3. *Z języka francuskiego*: Przetłumaczyć cały ustęp „L'uranium" (Appendice str. 108).

4. *Z matematyki*: a) Znaleść powierzch. i objętość kuli, w którą wpisany jest stożek o powierzchni 48·46 $m^2$ a stosunek krawędzi stożka do promienia jego podstawy równa się 2·56. — b) Wkładano do banku przez 4 lata, co $^1/_2$ roku po 350 K., następnie złożono jednorazowo 1200 K. i znowu przez 6 lat następnych co roku po 400 K. Jaki kapitał podnieść należy po upływie tych 6 lat jeżeli $p=6\%$? — c) Obliczyć powierzch. trójkąta, którego wierzchołkami są środek elipsy $16x^2 + 25y^2 = 400$ i punkta przecięcia się jej z prostą $2x + 5y = 10$.

5. *Z geometryi wykreślnej*: a) Dane są dwie skośne proste i dowolna płaszcz. Wykreślić prostą prostopadłą do danej płaszcz. przecinającą obie dane proste. — b) Stożek obrotowy spoczywa na pł. pionowo-rzucającej, nachylonej do pł. poziomej pod kątem $30^0$ ($r=2$, $h=5$). Wyznaczyć przekrój tego stożka z płaszczyznami rzutów, oraz wykreślić jego cienie przy oświetleniu równoległem, jeżeli rzuty promieni światła zawierają z osią O X kąt $45^0$, — c) Dany jest stożek prosty ($r=2$, $h=6$) z podstawą na pł. pionowej i dowolna prosta przebijająca stożek. Środki kul o promieniu $r_1=1{\cdot}5$ stykające się ze stożkiem od zewnątrz leżą na danej prostej. Wyznaczyć rzuty tych kul i ich punktów styczności ze stożkiem.

## ODDZIAŁ III.

1. *Z języka polskiego*: jak w oddziele II.
2. *Z języka niemieckiego*: oba wypracowania jak w oddziele II.
3. *Z języka francuskiego*: jak w oddziele I.
4. *Z matematyki*: dla uczniów kl. VIIa temata jak w oddziele I, dla uczniów kl. VIIb. temata jak w oddziele II.
5. *Z geometryi wykreślnej*: zagadnienia a) b) jak w oddziele II., zagadnienie c) jak w oddziele I.

Do egzaminu ustnego przystąpiło 45 uczniów publ. (z tych 2 po raz drugi) i 3 eksternistów (z tych 1 po raz drugi). Wynik tego egzaminu był następujący: za dojrzałych z odznaczeniem uznano 4 ucz. publ., świadectwo dojrzałości przyznano 36 ucz. publ. i 2 eksternistom, do egzaminu poprawczego we wrześniu przeznaczono 4 ucz. publ., reprobowano na rok 1 ucznia publ. i 1 eksternistę.

### b) Egzamin poprawczy.

Z 6 abituryentów, których w r. szk. 1904/5 przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu otrzymało dnia 15. września 1905 trzech świadectwo dojrzałości, trzech innych zaś reprobowano. Z tych ostatnich, przypuszczonych przez c. k. Radę Szk. kraj. po myśli rozporz. c. k. Min. W. i O. z 23. maja 1703 l. 17541 do powtórnego egzaminu popraw. dnia 6. lutego 1906, uznano 2 za dojrzałych, a 1 reprobowano na rok.

### c) Wykaz abituryentów,

którzy otrzymali świadectwo dojrzałości w terminach egzaminowych w roku 1905/6.

Babyn Paweł, Barall Seinwel, Bazar Józef, Bilanyk Włodzimierz, Buchwald Gerschon, Dudar Wincenty, Eisenklam Józef, Felberbaum Maurycy, Gefäll Juliusz, **Hirschberg Chaim** (z odzn.), **Hirschberg Ozyasz** (z odzn), Jastrzębski Michał, Juśkiewicz Izydor, Karpel Hirsch, Kimelman Izak, Kociuba Jan, Kofler Efroim, Kurzer Dawid, Landes Wolf, Łagan Wiktor, Mach Tomasz, Margulies Samuel, Mężyński Włodzimierz, Misiak Antoni, Młynek Maryan, Mondschein Hersch, Nussbaum Eliasz, Pohoryles Maks, Rosenfeld Jona, **Ryżewski Teofil** (z odzn.), Sanecki Stanisław, Schwarz Schloma, Senyk Włodz., **Silber Abraham** (z odzn.), Sochanik Juliusz, Solarski Leonard (ekster.), Soroka Piotr, Spanier Berman, Speisser Nisson, Spindel Jona, Sternschuss Salamon, Szapira Abraham, Tomaszewski Stanisław (ekstr.), Weiger Hirz, Weisstaub Leib, Werber Abraham, Wladich Leon.

## VII. FUNDUSZ POMOCY NAUKOWEJ.

Zamknięcie rachunków tego funduszu za rok szk. 1905/6 przedstawia się jak następuje:

PRZYCHÓD:

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Wsparcie dla ubogiej młodz. udziel. przez Wydział Kasy Oszcz. w Tarnopolu . | 100 K — h |
| 2. | Datki złożone przy zapisie uczniów . | 156 „ 10 „ |
| 3. | Do puszki zebrano podczas egzort . | 32 „ — „ |
| 4. | Zebrano na lekcyach religii mojż. . | 15 „ — „ |
| 5. | Niedobór do pokrycia w. r. szk. 1906/7. | 32 „ 73 „ |
| | Razem . . | 335 K 83 h |

ROZCHÓD:

| | | |
|---|---|---|
| 1. | Niedobór z r. szk. 1904/5 . . | 158 K 65 h |
| 2. | Na odzież wydano . | 47 „ — „ |
| 3. | Na koszta leczenia wydano . . | 3 „ — „ |
| 4. | Na książki szkolne i ich oprawę wydano . . . | 122 „ 80 „ |
| 5. | Na opłaty szkolne . | 4 „ — „ |
| 6. | Na stempel do kwitu | — „ 38 „ |
| | Razem . . | 335 K 83 h |

Jako fundusz żelazny złożono w Kasie Oszczędności na książeczkę wkładkową Nr. 26.377 od r. 1870 rozmaite kwoty, których stan łączny wraz z odsetkami wynosi 650 K 66 h.

Własnością funduszu pomocy naukowej jest także zbiór podręczników szkolnych, liczący około 750 obecnie używanych podręczników szkolnych.

Księgozbiór ten, tak ważny i pożyteczny, nie wystarcza potrzebom licznej ubogiej młodzieży tutejszegp zakładu. Byłoby rzeczą pożądaną, aby uczniowie sami z poczucia koleżeńskiego większą życzliwością ten księgozbiór otaczali — z jednej strony zasilając go w miarę możności i zezwolenia Rodziców zbędnymi podręcznikami naukowymi, z drugiej szanując jak najlepiej wypożyczone z niego książki.

*Za wsparcie udzielone ubogiej młodzieży tutejszego zakładu przez Kasę Oszczędności miasta Tarnopola składa Dyrekcya Świetnemu Wydziałowi tejże Kasy, jakoteż innym Ofiarodawcom, którzy znaczniejsze datki na ręce Dyrekcyi złożyli, serdeczne podziękowanie.*

## Stypendya.

Następujący uczniowie pobierali stypendya:

*Ryżewski Teofil* z kl. VIIb. 315 K. z fundacyi ś. p. Samuela Głowińskiego (W. K. 23. II. 1906 l. 19.378).

*Medyński Jan Stanisław* z kl. IV. 600 K., styp. famil. im. Jezienieckich, od 2. półr. (W. K. 17. II. 1906 l. 108.495).

*Knapik Stanisław* z kl. VIa. 300 K. z funduszu nadwyżek karnych skarbowych (M. Sk. 31. V. 1905 l. 38.819).

*Axelrad Chaskel* z kl. II., *Buxbaum Boruch* z IV. kl. i *Werber Abrah.* z VIIb. kl. po 200 K. z fundacyi dobroczynnej im. Tewla Sommersteina (nadane na rok szk. 1905/6).

# VIII. ZARZĄDZENIA
### w sprawie fizycznego rozwoju młodzieży.

*Zabawy* odbywały się na boisku szkolnem obok ogrodu miejskiego. Było ich ogółem 19, a mianowicie: 1 w kwietniu, 9 w maju, 7 w czerwcu i 2 w lipcu. W tych zabawach brało udział średnio po 25 uczniów, największa liczba bawiących się wynosiła 60, najmniejsza 20. Stałym kierownikiem zabaw był zast. naucz. A. Solecki.

Grano i bawiono się piłką zwykłą, piłką nożną, lawn-tennisem, krokietem, boccią, obręczami, zabawami ruchowemi i wyścigami. Także i na podwórzu podczas przestanków między lekcyami starano się młodzież zająć zabawami ruchowemi jak bieganiem, chodzeniem po kładce deskowej i belkowej, założonej w stopniach, skakaniem przy użyciu wywijadła, chodzeniem na szczudłach. Tu także bawiono się grą w kręgle z zawieszoną kulą, w kota myszkę, w pytkę i t. p.

*Wycieczek i przechadzek w okolice miasta*, do Gajów, Janówki, Białej i na Przewalichę było 6. Uczestniczyli w nich nauczyciele Bolland, Zosel, Solecki (po razu), Pabijan i Bass (po 2 razy). Uczniów biorących w nich udział było ogółem średnio po 25.

*Wycieczek dalszych* było 4. Dnia 7. maja odbyła się wycieczka 25 uczniów z klas VIIa i VIIb pod kierunkiem nauczyciela Thulliego i Bassa do Złoczowa, Sassowa i Podhorzec. W Sassowie oglądano fabrykę papieru przyczem uczniowie zapoznali się z ważniejszymi szczegółami fabrykacyi papieru cygaretowego, przypatrzyli się machinom i motorom parowym i elektrycznym. W Podhorcach zwiedzono założony przez hetmana Koniecpolskiego zamek pełen cennych zabytków historycznych z czasów króla Jana III., tudzież oryginałów i kopii arcydzieł sławnych malarzy włoskich, hiszpańskich i holenderskich XVII w. Drugą wycieczkę w tęsamą stronę przedsięwzięli uczniowie z klas VIa i VIb (w liczbie 12) dnia 20. maja pod przewodnictwem nauczycieli Bollanda i Zosla. Trzecią wycieczkę odbyło d. 12. lipca do Trembowli 11 uczn. z kl. Va pod przewodnictwem z. naucz. Bassa.

Wycieczkę 14 uczniów z klas od III. do VI. do Krakowa i Wieliczki przygotował i poprowadził w dniach od 24—27 maja prof. Zamorski. Uczestnicy przybyli do Krakowa w czwartek 24. maja. Tego dnia rano zwiedzili kościół Najśw. Panny Maryi, Collegium novum (aula i insygnia uniwersyteckie), Bibliotekę Jagiellońską, Zamek królewski (wszystkie ubikacye baszty, smocza jama); popołudniu odbyto przechadzkę na plantach, nad Wisłą i do parku Jordana. Drugiego dnia zwiedzono kościół Franciszkanów, kościół Dominikanów, zbudowany na miejscu pogańskiej świątyni Triglawa, Wawel (katedra, skarbiec, groby król., dzwon Zygmunta), następnie Sukiennice, Muzeum Czartoryskich i Bramę Floryańską z rondlem. Trzeciego dnia przedpołudniem oglądnięto zbiory zoologiczne i gabinet fizyczny Uniwersytetu, kościoły św. Andrzeja i św. Piotra, Muzeum Narodowe; popołud. zaś udali się wycieczkowcy do Wieliczki, gdzie przy sposobności równoczesnej wycieczki Kolejarzy oglądnęli kopalnie przy oświetleniu I. klasy, oprowadzani nader uprzejmie i pouczani przez Zarządcę salin inż. Pana Jana Bartusia. Ostatniego dnia wreszcie, w niedzielę 27. maja, udano się jeszcze do Grobów Zasłużonych na Skałce, do kilku kościołów i synagogi, do Domu Matejki i na kopiec Kościuszki. Powrót nastąpił w poniedziałek 28. maja o g. 8. rano. Koszta wycieczki były bardzo niskie (20 K).

Lekcye szkolne odbywały się także niekiedy na wolnem powietrzu jak n. p. lekcye botaniki w parku miejskim lub lekcye rysunków odręcz. w kl. III.—V. podczas których ćwiczyli się uczniowie w szkicowaniu z natury w okolicy nad stawem tarnopolskim.

*Kąpieli* używa młodzież w Serecie i młynówkach. W najbliższej przyszłości będzie wielkiem udogodnieniem dla kąpiących się nowo powstający odpowiednio urządzony zakład kąpielowy, którego brak bardzo uczuwać się dawał.

*Ślizgawką* zabawiają się uczniowie na wielkim stawie i na stawku Tow. Łyżwiarskiego, które udziela uczniom zniżonej ceny wstępu w abonamencie.

*Koło* posiada wśród młodzieży stosunkowo wielu i wprawnych zwolenników.

*Wakacye główne* przepędza przeważna część uczniów na wsi, co dla fizycznego jej rozwoju szczególniejsze ma znaczenie.

# IX. STATYSTYKA I KLASYFIKACYA

za rok szkolny 1905/1906.

(Liczba dodana u góry oznacza prywatystów).

| | W KLASIE | | | | | | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I | II | III a | III b | IV | V a | V b | VI a | VI b | VII a | VII b | |
| **1. Liczba uczniów.** | | | | | | | | | | | | |
| Z końcem roku szk. 1904/1905 . . | a 24 b 25 | a 29 b 27 | 48 | — | a 31 b 30 | 26 | 21 | 27 | 27 | 36 | — | 351 |
| Z początkiem roku szk. 1905/1906 . | 40 | 51 | 27 | 26 | 50 | 24 | 24 | 23 | 22 | 24 | 25 | 336 |
| Podczas roku szkolnego wstąpiło . | — | — | — | — | 1 | 1 | — | — | 1 | — | — | 3 |
| Przyjęto więc ogółem . . . . . . | 40 | 51 | 27 | 26 | 51 | 25 | 24 | 23 | 23 | 24 | 25 | 339 |
| Między tymi przybyło nowych: | | | | | | | | | | | | |
| a) z promocyą z niższej klasy . . . | — | 1 | — | — | 3 | 1 | — | — | 1 | 2 | — | 8 |
| b) na podstawie egz. wstępn. . . . | 32 | 4 | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | 37 |
| c) repetentów . . . . . . . . . | 1 | 1 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | 2 |
| Z tutejszego zakładu przyjęto: | | | | | | | | | | | | |
| a) z promocyą z niższej klasy . . . | — | 38 | 24 | 21 | 40 | 23 | 20 | 20 | 16 | 22 | 21 | 245 |
| b) repetentów . . . . . . . . . | 7 | 7 | 3 | 5 | 7 | 1 | 4 | 3 | 6 | — | 4 | 47 |
| Podczas roku szkolnego wystąpiło . | 16 | 8 | 3 | 4 | 3 | 4 | 5 | — | 4 | — | — | 47 |
| Liczba uczn. z końcem r. szk. 1905/6 | 24 | 43 | 24 | 22 | 48 | 21 | 19 | 23 | 19 | 24 | 25 | 292 |
| Między tymi: | | | | | | | | | | | | |
| a) uczniów publicznych . . . . . . | 24 | 41 | 24 | 21 | 47 | 21 | 18 | 23 | 19 | 24 | 25 | 287 |
| a) „ prywatnych . . . . . . | — | 2 | — | 1 | 1 | — | 1 | — | — | — | — | 5 |
| **2. Miejsce urodzenia (kraj).** | | | | | | | | | | | | |
| Tarnopol . . . . . . . . . . . | 8 | 15 | 8 | 9 | 19 | 5 | 5 | 7 | 8 | 16 | 14 | 114 |
| Galicya oprócz Tarnopola . . . . | 15 | $26^{2}$ | 13 | $12^{1}$ | $28^{1}$ | 16 | $13^{1}$ | 16 | 11 | 8 | 11 | $169^{5}$ |
| Bukowina . . . . , . . . . . | 1 | — | 1 | — | — | — | — | — | — | — | — | 2 |
| Morawy . . . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Węgry . . . . . . . . . , . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Rosya . . . . . . . . . . . . | — | — | 2 | — | — | — | — | — | — | — | — | 2 |
| Razem . . . | 24 | $41^{2}$ | 24 | $21^{1}$ | $47^{1}$ | 21 | $18^{1}$ | 23 | 19 | 24 | 25 | $287^{5}$ |
| **3. Narodowość.** | | | | | | | | | | | | |
| Polaków . . . . . . . . . . . | 21 | $28^{1}$ | 21 | $18^{1}$ | $40^{1}$ | 20 | $16^{1}$ | 21 | 16 | 20 | 21 | $242^{4}$ |
| Rusinów . . . . . . . . . . . | 3 | $13^{1}$ | 3 | 3 | 7 | 1 | 2 | 2 | 3 | 4 | 4 | $45^{1}$ |
| Czechów . . . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Niemców . . . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Razem . . . | 24 | $41^{2}$ | 24 | $21^{1}$ | $47^{1}$ | 21 | $18^{1}$ | 23 | 19 | 24 | 25 | $287^{5}$ |
| **4. Wyznanie.** | | | | | | | | | | | | |
| Rzymsko-katolickie . . . . . . . . | 10 | 13 | 6 | $4^{1}$ | 6 | 3 | 4 | 7 | 6 | 5 | 5 | $69^{1}$ |
| Grecko-katolickie . . . . . . . . | 3 | $13^{1}$ | 3 | 3 | 7 | 1 | 2 | 2 | 3 | 4 | 4 | $45^{1}$ |
| Ewangielickie (augsb.) . . . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Mojżeszowe . . . . . . . . . . | 11 | $15^{1}$ | 15 | 14 | $34^{1}$ | 17 | $12^{1}$ | 14 | 10 | 15 | 16 | $173^{3}$ |
| Razem . . . | 24 | $41^{2}$ | 24 | $21^{1}$ | $47^{1}$ | 21 | $18^{1}$ | 23 | 19 | 24 | 25 | $287^{5}$ |

| | W KLASIE | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I | II | III a | III b | IV | V a | V b | VI a | VI b | VII a | VII b | Razem |
| **5. Wiek uczniów.** | | | | | | | | | | | | |
| Miało lat 11 . . . . | 5 | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | 5 |
| „ „ 12 . . . . | 7 | $4^1$ | — | — | — | — | — | — | — | — | — | $11^1$ |
| „ „ 13 . . . . | 3 | 6 | 6 | 5 | — | — | — | — | — | — | — | 20 |
| „ „ 14 . . . . | 6 | $14^1$ | 6 | 4 | 5 | — | — | — | — | — | — | $35^1$ |
| „ „ 15 . . . . | 3 | 14 | 4 | 5 | 8 | 3 | 5 | — | — | — | — | 42 |
| „ „ 16 . . . . | — | 3 | 5 | $3^1$ | 9 | 4 | $1^1$ | 1 | 2 | — | — | $28^2$ |
| „ „ 17 . . . . | — | — | 2 | 2 | 20 | 7 | 6 | 5 | 2 | 2 | 1 | 47 |
| „ „ 18 . . . . | — | — | 1 | 2 | $4^1$ | 7 | 3 | 5 | 1 | 5 | 6 | $34^1$ |
| „ „ 19 . . . . | — | — | — | — | 1 | — | 3 | 5 | 5 | 5 | 3 | 22 |
| „ „ 20 . . . . | — | — | — | — | — | — | — | 4 | 4 | 4 | 5 | 17 |
| „ „ 21 . . . . | — | — | — | — | — | — | — | 1 | 2 | 3 | 5 | 11 |
| „ „ 22 . . . . | — | — | — | — | — | — | — | 1 | 3 | 4 | 4 | 12 |
| „ „ 23 . . . . | — | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 | 1 | 3 |
| „ „ 24 . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| Razem . . . | 24 | $41^1$ | 24 | $21^1$ | 47 | 21 | $18^1$ | 23 | 19 | 24 | 25 | $287^5$ |
| **6. Według miejsca zamieszkania rodziców.** | | | | | | | | | | | | |
| Miejscowych . . . . | 12 | $17^2$ | 18 | 12 | 22 | 9 | $9^1$ | 16 | 13 | 15 | 15 | $158^3$ |
| Zamiejscowych . . . . | 12 | 24 | 6 | $9^1$ | $25^1$ | 12 | 9 | 7 | 6 | 9 | 10 | $129^2$ |
| Razem . . . | 24 | $41^2$ | 24 | $21^1$ | $47^1$ | 21 | $18^1$ | 23 | 19 | 24 | 25 | $287^5$ |
| Z pomiędzy zamiejscowych było: | | | | | | | | | | | | |
| z powiatu | | | | | | | | | | | | |
| „ „ borszczowskiego . . | 1 | 3 | — | $0^1$ | 1 | — | — | — | — | 1 | — | $6^1$ |
| „ „ brodzkiego . . . | — | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | — | 1 |
| „ „ brzeżańskiego . . | — | — | 1 | — | — | — | 1 | 1 | — | — | — | 3 |
| „ „ buczackiego . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 |
| „ „ bolechowskiego . . | — | — | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 | 2 |
| „ „ cieszanowskiego . . | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | — | — | 1 |
| „ „ czortkowskiego . . | — | 1 | 1 | — | — | 1 | — | — | — | — | — | 3 |
| „ „ husiatyńskiego . . | 3 | 3 | 1 | 1 | — | — | — | — | — | 2 | 1 | 11 |
| „ „ kamioneckiego . . | — | — | — | — | — | 1 | — | — | 1 | — | — | 2 |
| „ „ lwowskiego . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ „ podhajeckiego . . | 1 | — | — | — | 2 | — | — | — | — | — | 2 | 5 |
| „ „ przemyślańskiego . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | 1 |
| „ „ przeworskiego . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | 1 | 1 |
| „ „ rawskiego . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ „ ropczyckiego . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | 1 |
| „ „ skałackiego . , . | 1 | 4 | — | 2 | 6 | 4 | — | 2 | 1 | 2 | 1 | 23 |
| „ „ sokalskiego . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ „ stryjskiego . . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | 1 |
| „ „ tarnopolskiego . . | 2 | 11 | 2 | 3 | 8 | 2 | 5 | 1 | 1 | 2 | 1 | 38 |
| „ „ trembowelskiego . . | 2 | — | — | — | — | — | 1 | 2 | 2 | 1 | 1 | 9 |
| „ „ zaleszczyckiego . . | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 | — | — | — | 2 |
| „ „ zbarazkiego . . . | 2 | 2 | — | 3 | $4^1$ | 2 | 1 | — | — | — | 2 | $16^1$ |
| „ „ złoczowskiego . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | — | — | 1 |
| „ Bukowiny . . . . | — | — | — | — | — | — | 1 | — | — | — | — | 1 |
| „ Rosyi . . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |

## 7. Klasyfikacya.

a) Z końcem roku szkolnego 1905|1906.

| | W KLASIE | | | | | | | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I | II | III a | III b | IV | V a | V b | VI a | VI b | VII a | VII b | | |
| Stopień celujący | — | — | 3 | — | 1 | — | — | 1 | — | — | 4 | — | 9 |
| „ pierwszy | 23 | $30^1$ | 11 | 17 | 28 | 17 | 15 | 11 | 9 | 19 | 20 | — | $200^1$ |
| Do egzaminu poprawczego przeznaczono | — | $3^1$ | 4 | 2 | $12^1$ | 3 | $2^1$ | 3 | 3 | 3 | 1 | — | $36^3$ |
| Stopień drugi | 1 | 5 | 5 | $2^1$ | 5 | 1 | 1 | 7 | 6 | 2 | — | — | $35^1$ |
| „ trzeci | — | 3 | 1 | — | 1 | — | — | — | — | — | — | — | 5 |
| Przeznaczono do egzaminu uzupełniającego | — | — | — | — | — | — | — | 1 | 1 | — | — | — | 2 |
| Nieklasyfikowano z powodu wystąpienia w ciągu roku szk. | 16 | 8 | 3 | 4 | 3 | $3^1$ | 5 | — | $3^1$ | — | — | — | $45_2$ |
| Razem | 40 | $49^2$ | 27 | $25^1$ | $50^1$ | $24^1$ | $23^1$ | 23 | $22^1$ | 24 | 25 | — | $332_7$ |

| | W KLASIE | | | | | | | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I a | I b | II a | II b | III | IV a | IV b | V a | V b | VI a | VI b | VII | |
| **b) Uzupełnienie klasyfikacyi za rok szkolny 1904/5.** | | | | | | | | | | | | | |
| Do egzamiu poprawczego przeznaczono | 6 | 1 | 4 | 2 | 1 | 3 | 5 | 6 | 5 | 4 | 2 | 4 | 43 |
| Z tych egzamin złożyło | 5 | 1 | 3 | 1 | 1 | 2 | 3 | 6 | 5 | 3 | 2 | 4 | 36 |
| „ „ egzaminu nie złożyło | 1 | — | 1 | 1 | — | 1 | 2 | — | — | 1 | — | — | 7 |
| Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono | — | — | — | — | 1 | — | — | $0^1$ | — | — | 1 | — | $2^1$ |
| Z tych egzamin złożyło | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| „ „ egzaminu nie złożyło | — | — | — | — | 1 | - | — | $0^1$ | — | — | 1 | — | $2^1$ |
| **c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za rok szkolny 1904/5.** | | | | | | | | | | | | | |
| Stopień celujący | $0^1$ | — | — | 3 | — | — | — | 1 | — | — | 4 | 1 | $9^1$ |
| „ pierwszy | 17 | $19^1$ | 24 | 21 | 40 | 24 | $22^1$ | 20 | 18 | 22 | 16 | 31 | $274^1$ |
| „ drugi | 5 | 5 | 5 | 2 | 8 | 7 | 7 | $4^1$ | 2 | 3 | 7 | 4 | $59^2$ |
| „ trzeci | 1 | — | — | 1 | — | — | — | — | 1 | 2 | — | — | 5 |
| Nieklasyfikowani z powodu wystąpienia w ciągu roku szk. | 6 | 6 | 4 | 5 | 4 | 3 | 4 | — | 2 | 3 | 5 | 1 | 43 |
| Razem | $29^1$ | $30^1$ | 33 | 32 | 52 | 34 | $33^1$ | $25^1$ | 23 | 30 | 32 | 37 | $390^1$ |

| | W KLASIE | | | | | | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I | II | III a | III b | IV | V a | V b | VI a | IV b | VII a | VII b | |
| **8. Opłaty.** | | | | | | | | | | | | |
| Z uczniów klasyfikowanych opłatę szk. uiściło: | | | | | | | | | | | | |
| W I. półroczu . . . . | 20 | $13^1$ | 5 | $6^1$ | $19^1$ | 2 | $7^1$ | 7 | 12 | 6 | 7 | $104^4$ |
| W II. półroczu . . . . | 6 | $19^1$ | 11 | $9^1$ | $21^1$ | 4 | $6^1$ | 11 | 15 | 5 | 5 | $112^4$ |
| Z uczniów klasyfikowanych było | | | | | | | | | | | | |
| a) od połowy opłaty szk. uwolnionych w I. półr. | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| w II. półr. | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — | — |
| b) od całej opłaty szkoln. uwolnionych w I. półr. | 12 | $32^1$ | 21 | 18 | 29 | 20 | 15 | 16 | 10 | 18 | 18 | $209^1$ |
| w II. półr. | 18 | $22^1$ | 13 | 12 | 26 | 17 | 12 | 12 | 4 | 19 | 20 | $175^1$ |
| Opłata szkolna wynosiła w ogóle: | | | | | | | | | | | | |
| W I. półroczu K . . . | 800 | 560 | 200 | 280 | 800 | 120 | 320 | 280 | 480 | 240 | 280 | 4360 |
| W II. półroczu K . . . | 320 | 880 | 440 | 440 | 960 | 200 | 360 | 440 | 640 | 200 | 200 | 5080 |
| Razem . . . | 1120 | 1440 | 640 | 720 | 1760 | 320 | 680 | 720 | 1120 | 440 | 480 | 9440 |
| Taksy wstępne po 4·2 K. wynosiły . . . . . . | $138_6$ | $33_6$ | — | — | 21 | $4_2$ | — | — | $4_2$ | $8_4$ | — | 210 |
| Opłaty po 2 K na środki naukowe . . . . K. | 80 | 102 | 54 | 52 | 102 | 50 | 48 | 46 | 46 | 48 | 50 | 678 |
| Taksy za duplikaty świadectw . . . . . . . | 2 | 2 | — | — | — | 12 | 2 | 6 | — | — | — | 24 |
| Razem . . . | $220_6$ | $137_6$ | 54 | 52 | 123 | $66_2$ | 50 | 52 | $50_2$ | $56_4$ | 50 | 912 |
| **9. Liczba uczn. zapisanych na naukę nadobow.** | | | | | | | | | | | | |
| Na język ruski względnie obow. . . . . . . . . | — | — | 6 | 6 | 18 | 1 | 2 | 3 | 3 | — | — | 39 |
| Na ćwiczenia w chemicznem laboratoryum . | — | — | — | — | — | 9 | 9 | 3 | 2 | — | — | 23 |
| Na stenografię . . . . | — | — | — | — | — | 11 | 7 | 2 | — | — | — | 20 |
| Na śpiew . . . . . . | 9 | 14 | 7 | 4 | 5 | 2 | 2 | 6 | 2 | — | — | 51 |
| **10. Stypendya.** | | | | | | | | | | | | |
| Liczba stypendystów . . | — | — | — | 1 | 2 | — | — | 1 | — | 1 | 1 | 6 |
| Ogólna kwota . . . K | — | — | — | 200 | 800 | — | — | 300 | — | 200 | 315 | 1815 |

## X. SPIS UCZNIÓW

**klasyfikowanych w II. półroczu roku szk. 1905/6, którzy otrzymali stopień celujący lub pierwszy.**

*Nazwiska celujących uczniów odróżnione są grubszym drukiem.*

---

KLASA I. Uczniów klasyfikowanych: 24.

Barczyński Józef, Bubnicki Eugeniusz, Dudar Stefan, Duwal Wacław, Fränkel Jankiel, Fussteig Samuel, Hacker Henryk, Hoffmann Tadeusz, Klein Maryan, Lautsch Rudolf, Michalik Tadeusz, Neumann Benjamin, Nowakowski Ludwik, Peller Chaim, Porębski Gustaw, Rottenberg Salomon, Stelmach Jan, Strzelbicki Jan, Täufer Józef, Wachs Feiwel, Wallach Salomon, Weitzman Michel.

Stopień II. otrzymał 1 uczeń.

KLASA II. Uczniów klasyfikowanych $41^{2}$.

Bodnaruk Bazyli, Bryczkowski Ignacy, Charzewski Stanisław, Fruchtmann Jakób, Hampl Wiktor, Hollauer Antoni, Hołojad Paweł, Huczko Franciszek, Jaryczower Schame, Jurjewicz Józef, Kehrer Schulim, Kimelmann Józef, Leszczyński Stanisław, Litwin Jan, Lorber Mojżesz, Łałak Michał, Markus Elukim, Mielniczuk Włodzimierz, Mrycówna Olga (pryw.), Mühlrad Manie, Nimczanowski Mikołaj, Oleksyncer Godel, Prober Salamon, Pryhoda Stefan, Schafkopf Hirsch, Simenacz Eliasz, Teitelbaum Esre, Wallach Zygmunt, Wyspiański Franciszek, Zelek Władysław, Żernicki Józef.

Do egzaminu popr. przeznaczono $3^{1}$ ucz., stopień II. otrzymało 5, ucz. stopień III. 3 ucz.

KLASA III *a*. Uczniów klafisykowanych: 24.

**Brühl Kuno, Brühl Matuś, Haupt Stanisław**, Diamant Pinkas, Dyhdalewicz Dyonizy, Gumol Józef, Jahoda Karol, Kahane Mojzesz, Klinger Jakób, Korduba Stefan, Margulies Wigdor, Marmorek Simon, Sigall Ozyasz, Weitzmann Wilhelm.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień II, otrzymało 5 uczniów, stopień III. 1 uczeń.

KLASA III. *b*. Uczniów klasyfikowanych: $21^{1}$.

Axelrad Chaskel, Jaryczower Meyer, Katz Izaak, Krywyj Mikołaj, Markowski Jan Bazyli, Olszański Stanisław, Peller Józef, Pelz Berl, Plahner Jakób, Press Dawid, Rosenstock Mojzesz, Rotenberg Leib, Sachs Józef, Segałł Jakób, Seliger Zygmunt, Weber Leonard, Weitmann Mojżesz.

Do egzaminu popr. przeznaczono 2 uczniów, stopień II. otrzymało $2^{1}$ uczniów,

KLASA IV. Uczniów klasyfikowanych: $47^1$.

**Steinberg Izaak.** Akselrad Pinkas, Bekesiewicz Filip, Brzozowski Bronisław, Buxbaum Baruch, Hartmann Benedykt, Kahane Chaim, Kleiner Berl, Landau Maks, Liebermann Aron, Lifschütz Józef, Medyński Jan, Milch Juda, Mosiewicz Edward, Napadiewicz Stefan, Neumann Juda, Olijnyk Mateusz, Presser Chaim, Saphir Salman, Scheer Jakób, Schwarz Marek, Schwarzmann Józef, Spindler Wilhelm, Steinberg Józef, Stern Abraham, Szczęsny Władysław, Weinbaum Emanuel, Weinbaum Juda, Witoszyński Józef.

Do egzaminu popr. przeznaczono $12^1$ ucz., stop. II. otrzymało 5. ucz. stop. III. 1 ucz.

KLASA V. *a*. Uczniów klasyfikowanych: 21.

Bernstein Mojżesz, Csillik Bronisław, Darmohraj Stefan, Domanasiewicz Michał, Fischbach Nuchem, Freidenthal Dawid, Fruchtmann Jakób, Gelbtuch Hirsch, Godel Oskar, Gross Abraham, Krell Chaim, Lubliner Fryderyk, Olexyncer Hirsch, Reder Jona, Thau Mojżesz, Weitzmann Leon, Wurzel Zygmunt.

Do egzaminu popr. przeznaczono 3 ucz., stop. II. otrzymał 1 ucz.

KLASA V. *b*. Uczniów klasyfikowanych: $18^1$.

Amarant Israel, Blichar Józef, Goldberg Schaje, Horn Pinkas, Kleinberg Abraham, Knapik Jan, Labiner Eliasz, Lindenbaum Israel, Mann Salamon, Margulies Ozyasz, Parnas Hersz, Ruth Józef, Schmutz Jonasz, Spis Michał, Szwajkowski Henryk.

Do egzaminu popr. przeznaczono $2^1$ ucz., stopień II. otrzymał 1 ucz.

KLASA VI. *a*. Uczniów klasyfikowanych: 23.

**Harband Isser,** Brzozowski Stanisław, Gawlikowski Michał, Knapik Stanisław, Korduba Włodzimierz, Kornstein Josel, Kwastel Israel, Matyka Władysław, Porębski Eugeniusz, Preisner Stanisław, Schalit Józef, Weitmann Samuel.

Do egzam. uzupełniającego przeznaczono 1 ucz. do egzam. poprawczego 3 ucz. stopień IIgi otrzymało 7 uczniów.

KLASA VI. *b*. Uczniów klasyfikowanych: 19.

Bubnicki Henryk, Gelbtuch Józef, Goldstein Izak, Niwes Mendel, Paliwoda Eustachy, Patraszewski Dominik, Prinz Marek, Sanecki Juliusz, Słowik Zygmunt.

Do egzam. uzupełniającego przeznaczono 1 ucz. a do egzam. popr. 3 ucz.; stopień II. otrzymało 6 ucz.

KLASA VII. *a*. Uczniów klasyfikowanych: 24.

Babyn Paweł, Eisenklam Józef, Felberbaum Maurycy, Gefäll Juliusz, Jastrzębski Michał, Karpel Hirsch, Kimelman Izak, Kociuba Jan, Landes Wolf, Łagan Wiktor, Mężyński Włodzimierz, Młynek Maryan, Nussbaum Eliasz, Senyk Włodzimierz, Steckel Jakób, Sternschuss Salamon, Weisstaub Leib, Werber Abraham, Wladich Leon.

Do egzaminu popr. przeznaczono 3 ucz., stopień II. otrzymało 2 ucz.

KLASA VII. *b*. Uczniów klasyfikowanych: 25.

**Hirschberg Chaim, Hirschberg Ozyasz, Ryżewski Teofil, Silber Abraham,** Barall Seinwel, Bazar Józef, Bilanyk Włodź., Buchwald Gerschon, Korczyński Stanisław, Mach Tomasz, Margulies Samuel, Misiak Antoni, Mondschein Herman, Pikholz Fischel, Rosenfeld Jona, Sanecki Stanisław, Schwarz Schlome, Sochanik Juliusz, Soroka Piotr, Spanier Berman, Speiser Nisson, Spindel Jonasz, Szapira Abraham, Weiger Hirz.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucz.

# XI. OGŁOSZENIE

## tyczące się przyszłego roku szkolnego.

---

Rok szk. 1906/7 rozpocznie się d. 3. września uroczystem nabożeństwem o godz. 8. rano. Zgłoszenia do egzaminu wstępnego do kl. I. przyjmuje się przed wakacyami d. 13. i 14. lipca, po wakacyach 30. i 31. sierpnia. Wpisy uczniów do klas od II. do VII. odbędą się 31. sierpnia i 4. września.

Przy zgłoszeniu uczniów do egzaminu wstępnego do klasy I. należy przedłożyć: a) metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że uczeń ukończy w roku słonecznym 1906 co najmniej 10, a nie przekroczy przed dniem 1. września b. r. 14 lat życia*), b) świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, jeżeli uczeń w roku poprzedzającym uczęszczał do szkoły publicznej.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl. I. jest następujący:

*z religii:* wiadomości, których nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych;

*z języka polskiego:* czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie czytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiany imion i czasowników; znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbioru jego części składowych pod względem składni zgody i rządu; wreszcie poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmienny rozbiór jednego zdania rozwiniętego, z dyktatu wyjętego, pod względem części mowy, ich formy, tudzież części zdania;

*z języka niemieckiego:* czytanie płynne i zrozumiałe; znajomość odmian rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierzawczych, wskazujących i względnych), odmian słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiany najzwyklejszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych i poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim.

*z rachunków:* pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia i znajomość ważniejszych miar metrycznych, z uwzględnieniem zagadnień, wziętych z zakresu życia codziennego.

Uczniowie, uznani przy egzaminie za nieuzdolnionych do klasy I., nie mogą w tym samym roku ani w tym, ani w innym zakładzie egzaminu powtórnie składać.

Egzamina wstępne do klas od II. do VII. odbędą się w pierwszej połowie września, a egzamina poprawcze 29., 30. i 31. sierpnia.

Uczniowie mają się zgłaszać do zapisu w towarzystwie rodziców lub opiekunów, przedkładając w dwu egzemplarzach rodowód dokładnie wypełniony. Uczniowie tutejszego zakładu mają przy tej sposobności wykazać się ostatniem świadectwem szkolnem, obcy obowiązani są oprócz tego przedłożyć metrykę, tudzież potwierdzenie Dyrekcyi tej szkoły, z której przychodzą, że można ich przyjąć do innego zakładu. Uczniowie, którzy

---

*) Te granice wieku dla każdej klasy następnej posuwają się o rok dalej. Uczniów, którzy przed r. szk. 1901. wstąpili do szkoły średniej i studyów nie przerwali, jakoteż repetentów postanowienia o przepisanym wieku nie obowiązują. (Ust. o szk. real. z 24/8 1899. §. 13.)

studya przerwali, muszą się wykazać świadectwem moralności, eksterniści zaś, którzy do szkół średnich nie uczęszczali, także świadectwem przebytej ospy lub szczepionej i to nie dawniej, jak w ostatnim roku.

Wszyscy uczniowie płacą corocznie 2 K. na zbiory naukowe i 1 K. na przybory do gier i zabaw, nowowstępujący nadto taksę wstępną w kwocie 4 K. 20 h.

Opłata szkolna za półrocze wynosi 40 K. Termin jej uiszczenia jest 6 tygodni od początku półrocza; dla uczniów I. kl. jest ten termin w pierwszem półroczu oznaczony do końca listopada. Podanie o uwolnienie od opłaty szkolnej, zaopatrzone w ostatnie świadectwo szkolne i dokładne świadectwo ubóstwa, mają wnieść uczniowie do Wys. c. k. Rady Szk. Kraj. na ręce Dyrekcyi do 20. września w I., a do 20. lutego w II. półr. W tym samym terminie w I. półr. mają wnieść podania o odroczenie obowiązku złożenia opłaty szkolnej do końca półrocza uczniowie kl. I., dołączając świadectwo ubóstwa.

Dyrekcya uprasza rodziców i opiekunów, by często dowiadywali się w szkole o prowadzeniu się i postępach uczniów. Grono nauczycielskie udziela z wszelką gotowością wyjaśnień każdej 1. i 3. niedzieli w miesiącu od g. $^1/_2$10. do $^1/_2$11. przedpoł. Od połowy jednak stycznia w I. połr., a od rozpoczęcia się egzaminów promocyjnych, t. j. od połowy czerwca w II. półr. nie udziela się żadnych dalszych wyjaśnień z powodu rozpoczynającej się klasyfikacyi.

Rodzicom zamiejscowym zaleca się **uważny wybór stancyi** i zasięganie w tym względzie rad i wskazówek w Dyrekcyi i u grona nauczycielskiego.

Osoby, zamierzające utrzymywać w swych domach uczniów tutejszego zakładu, obowiązani są zgłosić się w Dyrekcyi po odbiór regulaminu wydanego dla tych osób rozporządzeniem c. k. Rady S. K. z d. 31. maja 1898 l. 11.781.

MICHAŁ REMBACZ
c. k. dyrektor.